Notæ, ex quibus dignosci potest utrum voluntas nostra sit Divinæ conformis.

Nosse cupis, Sanctus Augustinus ait, utrum cor rectum habeas? Tunc habes, cum in bono, quod facis, Deus tibi placet, & in malo, quod pateris, Deus tibi non displicet. *Qui sunt recti corde?* alibi inquit, *Qui voluntatem suam ad Dei voluntatem dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curvare conantur*. Nonnumquam voluntas Dei est, ut incolumis valeas, nonnumquam vero, ut morbo labores. Si cum vales, Dei voluntas tibi accidit perjucunda, & cum ægrotas, ea tibi amara videtur, cor rectum non est, & voluntas tua non est divinæ conformis. Cur? quia voluntatem tuam ad divinæ voluntatis normam minime instituis; sed Dei voluntatem, quæ recta est, detorquere cupis ad tuam. Tua tibi corrigenda est, & Divinę conformanda: tunc autem cor rectum habebis. *Auctor Anonymus*.

Nihil melius exprimit verum caracterem conformitatis voluntati divinæ, quam suimetipsius abnegatio, quandoquidem ista complectitur omnes varias dispositiones, quæ in ea requiruntur. Anima in hoc statu posita dicit Deo: *Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ*, Psalm. 30. O Deus, memet tibi penitus trado, ut rebus in omnibus pendeam a te, & me sanctæ voluntati tuæ prorsus conformem. Me ipsum in manibus tuis statuo, ibique esse volo; *sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum*, inquit Propheta Psalm. 122. Non videbo, non cupiam, non faciam, nisi quod me vis facere, cupere, videre; namque in iis omnibus, quæ video, quæ cupio, quę facio, non aliud inquiro, nisi ut faciam voluntatem tuam. *Idem*.

Ratio voluntatis nostræ cum Divina conformandæ.

Ut intelligamus, quomodo voluntas nostra divinę sit conformanda, tres tantum considerandę sunt circumstantię, quas in oratione, quam Dominus noster in horto effudit, deprehendimus: *Non quod ego volo*: Marc. 14. *Non sicut ego volo*: Matth. 26. *Non mea voluntas, sed tua fiat*: Luc. 22. Hæc verba tria præstantissima continent documenta, ostendunt quippe voluntatem Dei finem esse omnis voluntatis, eiusdem normam esse, ac in eadem dominari omnino debere. Itaque in iis omnibus, quę sibi voluntas nostra proponit, ad Dei voluntatem, tamquam finem suum tendere debet; in iis, quæ facit, eidem sese tamquam regulæ deber conformare; denique in iis omnibus, quę accidunt, divino ejusdem imperio sese submittere debet. Et in iis, quę a nobis petit Deus, & in iis, quę ab eodem petimus, velle debemus, quod ille vult, velle debemus eo modo, quo ipse vult, velle tandem debemus, quia ille vult. *Idem*.

Si ita affecti fuerimus, Dei voluntas nos summa cumulabit lętitia in consolationibus interioribus; in ariditatibus, tędiis, & distractionibus nos tuebitur; nostros inhibebit questus, sicubi nobis adversa contigerint: in dubietatibus, & incertitudinibus nos confirmabit; dissipabit timores nostros, & ut omnia verbo complectar, nos in solida, immotaque petra constituet, ubi nihil nos concutere poterit. Omnis licet infernus sęviat contra eam animam, quę id unum vult, quod vult Deus, frustra illi interitum minitatur; Deus enim pro eadem in hoc certamine stat, quia illa Dei est, & vitam vivit prorsus divinam: *Sic affici, deificari est*, S. Bernardus Tract. de diligendo Deo capit. decimo, inquit. *Idem*.

Nos debemus velle quod vult Deus, quia Deus vult quod nos volumus.

Hic autem vos monitos volo, cavendum esse, ne velimus, quod Deus vult, hac una de causa, quod ille vult, quod nos volumus, & eo modo, quo volumus. Licet voluntas ipsius nostris studiis, consiliis, cupiditatibus adversaretur, illi tamen nosmet submittere oporteret, tunc etiam cum studia nostra bona essent, sancta consilia, & perfecta in seipsis desideria; nam anima, quę Deum unice diligit, non aliud velle debet, nisi Dei sui voluntatem explere. *Idem*.

Nonne æquum est, Domine, ut, si, postquam calicem epotasti, omnemque illius amaritudinem ebibisti, in imo aliquid subsederit, nobis præclare actum existimemus, si post te illud exhaurire liceat, ac tecum dicere: *Si possibile est, transeat a me Calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*: Matth. 26. vel cum Propheta Psalm. 115. *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo*? Hoc autem munere perfungimur, cum in eorum malorum varietate, quæ, ut nobis accidant, permittis, in consanguineorum obitu, in morbis, jacturis bonorum, omnes hos casus respicimus, tamquam a te profectos, eosque de tua manu recipimus, cum resignatione perfecta, profundaque tranquillitate: *Abbas Trappensis in moralibus considerationibus in Evangelium S. Matthæi*.

Suave est sese Dei tradere voluntati.

Nihil majus nobis solamen, tranquillioremque pacem afferre potest, quam si nosmet Providentiæ, ac divinæ Voluntati tradamus, omnes illius dispositiones amemus, neque aliam lætitiam, aliudve solatium agnoscamus, quam divinæ, supremæque hujus voluntatis imperio obtemperare; tunc enim quidquid prævidere possumus eventurum, constantiam nostram minime labefactat. Intrepidi omnes fortunæ calamitates respicimus, & nosmet confirmamus contra timorem earum rerum, quæ nos istic accidere possunt, quamtumvis duræ sint, atque acerbæ, parati ad recipiendum etiam cum gratiarum actione, quidquid a Dei manu nobis advenerit, & cum pace profunda, quidquid amaritudinis ibi inveniatur. Ad id autem nos scire sufficit, bona æque, ac mala inde proficisci, ut cum Sapiente dicere valeamus: *Non contristabit justum quidquid acciderit ei*. Prov. 12. *Idem*.

Cum eorum jacturam faciamus, cum quibus nobis jucundissima erat necessitudo, eventum hunc oculis fidei intueri debemus, Dei providentiam in perfecta submissione adorantes, Ipse absolute disponit de omnium hominum fato, & quemadmodum illis non consulit vitam elargiens, ita inconsultis etiam eripit vitam. Ipse absolutus est Dominus, & quodcumque faciat, jure nullo de illo conqueri possumus. *Idem Tomo 1. de ses Maximes Chretiennes*.

Vera pacis, atque tranquillitatis tuendę ratio est, omnia vota nostra in Dei manu statuere, efficere, ut voluntas nostra Divinæ cedat, ac paratos esse, ut ab optimis etiam consiliis recedamus, ubi invictus aliquis obex occurrat, & difficultates, quas in illis nancisci mur, liquido ostendant, illa a Deo minime probari. Profecto omnes sollicitudines, quibus in hoc mundo torquemur, inde solum proficiscuntur, quod Divinis imperiis submissi non sumus, & quod nosmet divinæ Providentię non tradimus. Adnitimur, ut ita dicam, contra Providentię dispositiones, illi resistimus, ejusque consiliis, quin ne intelligamus quidem, adversamur. Ita cum in statu violento versemur, sine requie in jugi motu, & perturbatione vitam traducimus. Centrum nostrum est cordis nostri Divino conformitas: eaque unica ratio est, propter quam procellis, ac tempestatibus animo noster non agitatur. Deus Rex est pacis: opus est, pacem ubique reperiri, ubi ille regnat, & nonnisi tumultus, ac divisio esse potest, ubi ipse non dominatur. *Idem*.

CON-

CONSCIENTIA
BONA, ET MALA.
CONSCIENTIA ERRONEA.

Malæ Conscientiæ tormentum, bonæ pax, & tranquillitas.

MONITUM.

Cum hoc in titulo de nocua, innocuaque Conscientia, de pace, atque tranquillitate, quæ bonæ adhæret, deque cruciatibus, quos mala parit, mihi loquendum sit; illud primum adnitendum censui, ne ea, quæ ad noxiam pertinent Conscientiam cum mentis cæcitate, & cordis indurationę, quæ inde proficiscuntur, confunderentur: quamquam tria hæc argumenta, de quibus sub variis titulis locuti sumus, quodam quasi vinculo inter se contineantur, ita ut de quovis singilatim ea dici possint, quæ de aliis dicuntur. Hic autem circa varias Conscientiæ species versatur; erroneæ, quam sibi quisque fingit falsa principia supponens, iisque mordicus inhærens; illius, cujus error minus est liber; Conscientiæ deceptæ; Scrupulosæ: penitus ferme extinctæ, & circa tumultus, & cruciatus malæ conscientiæ, non tranquillitatem, qua viri boni fruuntur, quibus nullum scelus sua exprobrat conscientia.

Cum argumentum hoc angustis sane finibus contineatur, facere minime potui quominus eamdem sæpe tunderem incudem; quippe auctores, ex quibus ista collegi, in iisdem fere sententiis conveniunt. Illorum vero, quibus hisce meis collectaneis uti placuerit, intererit ea, quæ argumento sibi proposito erunt utilia, decerpere: præsertim vero multa nanciscentur ad ostendendum miserrimum noxiæ conscientiæ statum, quæ in hac vita maturato inferni suppliciis torquetur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia Concionum hujus argumenti Systemata.

1. Vulgatius argumentum, quod de conscientia generatim pertractetur, est erronea conscientia, argumentum procul dubio utilissimum, & maxime necessarium, & quod in partes duas dividi potest. Prima nihil tam commune, & nihilominus tam male fundatum, quam erronea conscientia; altera nihil magis necessarium, & nihilominus nihil infrequentius, ac difficilius, quam erroneæ conscientiæ mederi.

Pars prior. Non agimus hoc in loco de peccatis illis, quæ facile agnoscuntur, & quæ illico horrorem cient; veluti manifestæ, gravissimæque injustitiæ, turpissimæ libidines, insignes ultiones, terrimæ proditiones, atroces calumniæ, aliaque id genus, quibus difficile est, ut acquiescat conscientia: quæ potius penitus extincta dicenda est, cum hujusmodi scelera non horremus, eaque sine ullo conscientiæ stimulo perpetramus. Verumtamen non desunt alia longe plurima, ubi difficile non est erroneam sibi conscientiam efficere: exempli gratia nonne viri nobiles honori sibi vertunt acceptam injuriam repellere, & inimicorum cruorem effundere? Contra Evangelii præceptum conscientiam nobis conformamus hanc prætexentes causam, quod in mortalium luce sine honore versari non possumus, aliter infames habendi. In Foro quot ambages, inutiles formalitates, & morę, quę efficiunt, ut judicio certantes sumptibus conficiantur? Hæc omnia licere fallaci conscientia putamus. In negotiis quot versutiæ? credimus in alios acceptum detrimentum posse converti. In Ecclesiasticis quot palliatæ simoniæ? in mundi amatoribus, quæ licentia, luxus, profusio? Nihil hoc vulgatius: attamen nihil hoc pejus fundamentum. Hæc autem prejudicia, & fallaces sententiæ, ex quibus conscientia fallax oboritur, his præsertim rationibus innituntur.

Primum quidem commentitiæ necessitati, putamus enim aliter fieri non posse. Ita sexcenti minime servant jejunia, ac impune Quadragesimam violant ob leviuscula incommoda, ac necessitatem adesse putant, ubi ne umbra quidem necessitatis adest, ideoque suæ conscientiæ quietem conciliant. Similiter credunt generis sui dignitatem, & gradum luxu, immodicisque sumptibus esse tuendum &c. Secundo consuetudini insistunt, quasi licentia, quam sibi arrogat Mundus, contra Dei Leges præscriptionem facere posset. Ita consuetudo probare videtur, morem hunc vestium immodestarum, turpes hasce nuditates, necessitudines has nimis teneras, ubi credunt se facere, quod alii faciunt, & in hac re libidini suæ conscientiam conformant. 3. Bonorum virorum exemplo, & sententiæ, quæ cum nostra congruere existimatur, adhærent; consulunt Doctores, ut eorum auctoritate seipsos confirment, sed rem dissimulant, & circumstantias immutant &c.

Pars altera. Nihil difficilius, & nihilominus nihil magis necessarium est, quam fallacem conscientiam reformare, illam ab errore evocare, ac demum fallacia præjudicia, quæ animo inhærent, convellere. Necessitas quidem rei veritatem agnoscendi satis per se patet; in hoc enim salus nostra versatur, & hæc fallax conscientia, cum per se culpa minime vacet, excusare nequit peccata, quorum est causa, neque nos coram Deo tueri; verum in hoc insistendum est, ut difficultas tanto huic malo remedium afferendi innotescat. Hæc autem difficultas triplici ex capite sumitur. 1. Ex habitu, qui per peccatum contrahitur, namque cum nobis persuadeamus aliquid licitum esse, quod etiam utile, ac jucundum videtur, hoc sæpe facimus; deinde vero omnis ea difficultas, qua pravus quilibet habitus infringitur, in hoc etiam infringendo invenitur: immo majori adhuc cum labore vincitur; quippe corrigendus est error, & illusio, in qua diutius versati sumus, & quem abjicere minime vellemus; & corrigendus est etiam amor ille, quo quædam vitia prosequimur, ubi illis improbum secuti ducem nosmet tradidimus. 2. Ex quadam insensibilitate, in quam labimur, quæ efficit, ut nullum conscientiæ stimulum sentientes in rebus, a quibus peccatum abesse putamus, fere neque intelligimus quidem nobis ex eo statu esse emergendum; nihil nos urget; errorem omnem procul abjecisse videmur; vel si illum adhuc agnoscimus, non movemur. 3. Ex positiva pertinacia, qua mordicus sententiam nostram tueri gloriamur, eamque ita insipienter probare contendimus, ut de errore in cæcitatem proruamus; deinde vero de abysso in abyssum: unde nemo sese recipere potest, nisi summa Dei misericordia, quod rarissime accidit, nos inde divellat. Hinc inferendum est, nihil nobis adeo pertimescendum esse, quam nobismet fallacem conscientiam effingere; nihilque nobis diligentius cavendum, propter gravissimum salutis æternæ periculum, cui sumus ob-

obnoxii, ubi hujusmodi conscientiæ improbitati innitamur.

In idem argumentum de falsa conscientia hac alia insistere possumus via, quæ triplici propositione continetur. II.

Prima: nihil magis esse speciosum, quam rationes eas, quas conscientia fallax vulgo prætexit, quę hæ ferme sunt. 1. Consuetudo; nonne id faciendum quod alii faciunt? cur ab aliis recedendum in illis est, quæ ambitionem potius, & præsumptionem redolent? 2. Virorum eorum, qui sapientiæ, & honestatis laude maxime florent, & quæ apud homines bonos in pretio sunt, consensus: fierine potest viros hujusmodi seipsos damnare velle, & contra ea lumina, quibus vere illustrantur, operari? 3. Eorum indulgentia, qui nobis duces esse deberent, qui hac in re tacent, vel connivent; & Deus, ut nos puniat, quod veræ conscientiæ nostræ vocibus aures præbere noluimus, permittit, ut in errorem inducamur.

Propositio altera: nihil funestius esse, quam conscientiæ fallacis effectus, pacem videlicet, atque tranquillitatem. Donec dubitamus, & nondum sumus tranquilli, peccatum adhuc pavidum est; metuimus, nutamus; at ubi occalluit conscientia, tunc nos recte agere existimamus, cum maxime erramus. Status hic miserrimus est: deinceps enim nulla res movere nos potest, infernus, judicium Dei: in his enim obstupescimus &c.

Tertia: nihil tristius esse, quam finem, & malum hoc esse incurabile. 1. Intellectus fallacibus argumentis in suo errore confirmatur. 2. Cor, & voluntas adhærent malo, & hæc efficit adhæsio, ut in malo persistamus, & diem obeamus.

Circa idem argumentum hæc assumi divisio potest. 1. Facile esse, fallacem sibi conscientiam efficere. 2. Maxime periculosum esse fallacem sibi conscientiam efingere. 3. Inutile prorsus futurum fallacis conscientiæ testimonium producere. Hoc est: fallax conscientia facile in malum impellit, fallax conscientia periculose attenditur: fallax conscientia futilis est in divino judicio excusatio. Hæc tota est concionis structura. *Desumptum ex veris Sermonibus P. Bourdalone Sermone 4. primi Adventus.* III.

Hoc ipsum falsę conscientię argumentum ita pertractari potest, ut concio duas partes habeat. IV.

In quarum altera ostendi potest, falsę conscientię statum vulgatissimum esse, & neminem tamen, se in eodem versari, credere; quemadmodum in iis, quæ ad scientias, humanamque vitam generatim pertinent, qui in errore est, se ibi non esse opinatur, & e contra putat, eos omnes falli, qui a sua abhorrent sententia.

In altera vero ostendetur, statum hunc periculosum esse, & funestum, & nihilominus eos, qui illuc evasere, se in tuto esse opinari, atque ita sese æternæ damnationi subjicere, quin hoc advertant, & hoc ipsis negotium facessat.

Hoc supposito, duplex esse conscientiæ genus, generatim loquendo; alteram videlicet bonam, nefariam alteram; ad examen revocari possunt diversæ agitationes, quæ utramque sequuntur, & quem fructum velit Deus, ut homines ex interioribus hisce turbis percipiant, quæ nonnisi peculiari divinæ Providentiæ consilio nos agitant. V.

Primum, tentat Deus sanctissimas, atque integerrimas animas conscientiæ earum tumultu. Ostendendum est hoc tentationis genus pœnarum omnium gravissimam & atrocissimam esse; at simul nihil esse, quod animam melius emundet, eamque humiliorem & obedientiorem efficiat &c.

Deinde, angit Deus impiorum animas conscientiæ ipsorum turbis, & stimulis. Ostendendum est hoc supplicium esse maturatum inferni genus, quo Deus in hac vita scelera persequitur; at simul unicam hanc illis superesse viam, ut respiscant, donec intelligere valent adhuc, undenam hoc telum, quo vulnerantur, processerit.

Sermo de illis potest institui, qui conscientiam suam fugiunt, & de amoris proprii versutiis. VI.

1. Sese colligere, & conscientiæ suæ statum cognoscere nolunt, ne eidem mederi teneantur: *Noluit intelligere, ut bene ageret*, ut loquitur Scriptura, *Psalm.* 35. nolunt a vitiis recedere, & vivendi rationem immutare; atque complacent sibi in voluntaria & affectata ignorantia.

2. Sua dissimulant flagitia, licet ea norint: illa sibimetipsis abscondunt, & sibi persuadent, non esse tanta; imbecillitatis potius, quam improbitatis effectus esse; ac tandem se non esse ita nocentes, ut nonnulli, qui ex exteriori tantum facie judicium ferunt, possunt existimare.

3. Veri conscientiæ stimuli, & redargutiones tamquam inanes scrupuli habentur; quod illa in nostra vivendi ratione improbat, non exiguum aliquid tantum, sed nihil esse; immo ipsa effugitur vel per contemptum, vel per simulationem contemptus.

Punctum primum. Nihil suavius, nihilque nobis jucundius, quam bonæ conscientiæ pax, & tranquillitas. VII.

Alterum. Nihil molestius, & gravius, quam nefariæ conscientiæ redargutiones, stimuli, atque cruciatus. Hoc pacto in una concione simul conjungi potest, quidquid ad hoc pertinet argumentum.

De bona tantum conscientia sermo potest haberi, & in duabus concionis partibus notæ, & utilitates illius possunt ostendi. VIII.

Pars prior. Notæ bonæ conscientiæ: 1. Contritionis spiritus propter patrata scelera, quemadmodum S. Paulus quartodecimo post conversionem suam anno adhuc dolorem fovebat, eo quod JESU CHRISTI Ecclesiam fuisset persecutus. 2. Interius testimonium, quod nobis præbibet conscientia; nos malle rerum omnium jacturam pati, quam per lethale peccatum Dei amicitiam amittere. 3. Cura, & sedulitas in minimis etiam criminibus evitandis.

Pars altera. Utilitates vero hæ sunt. 1. Nihil metuitur, quod dolorem adferat, cum Deus unice timetur. 2. Nostrum in nobismet solatium invenimus, licet nobis omnes adversarentur. 3. Extra jactum omnium vitæ hujus casuum sumus.

Pro concionis argumento bonam conscientiam eligentes illis Sapientiæ verbis *c.* 7. uti possumus: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*, atque ostendere, reipsa tria bonorum genera, quę novimus, utile, honestum, & delectabile in bona conscientia inveniri. IX.

1. Pro utili; Scriptura sexcentas promittit benedictiones viro bono Deum timenti, integramque conscientiam habenti; & regius Propheta ubi fusius illa recensuit, his verbis concludit: *Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum*, Ps. 127.

2. Honor, & gloria ex Apostoli 2. *ad Cor.* 1. sententia bonæ conscientiæ inhærere videntur: *Hæc est gloria nostra testimonium conscientiæ nostræ*; vera siquidem gloria in ea existimatione consistit, quam de nobis Deus habet: neque Dei existimationem mereri potest, nisi innocentia, gratia, & conscientia ab omni scelere immunis.

3. Voluptas, & lætitia ita bonæ conscientiæ adhærere solent, ut eam juge convivium Sapiens appeller; & sane vera, solida, ac diuturna lætitia ea est, quam nemo nobis eripere potest, ut loquitur ipse Dei Filius.

De tribus conscientiæ muneribus. X.

1. Testis est, qui nos accusat, & quem recusare non possumus. Oculatus testis, qui factum, vel jus dissimulare non potest, immo testis, quem fugere, & evitare non licet.

2. Judex est, qui cum sit integerrimus, atque illuminatus, corrumpi, decipique non potest.

3. Tortor est, qui nos punit, & crudelissima æque, ac æquissima nobis infligit supplicia.

Considerari conscientia potest in stimulis, quos gignit. 1. In justis: 2. in peccatoribus, qui nondum in iniquitate consenuerunt: 3. in iis, qui in sceleribus occalluerunt. XI.

In primis tentatio est, qua Deus utitur ad eorum sanctificationem.

In secundis severus magister est, cujus voce utitur Deus ad eorum conversionem.

In postremis invisibile instrumentum est, quo utitur Deus ad mysterium reprobationis eorum consummandum.

De fallaci pace, ac tranquillitate malæ conscientiæ inter ea scelera, in quibus alte demersus est peccator. Fatalis hæc quies duplici considerationę oppugnari potest; hinc quidem docendo, undenam hæc falsa pax tranquillæ conscientiæ inter nequissima flagitia oboriatur; inde vero quid requiem illam turbare possit, ideoque nequissimum hunc conscientiæ errorem auferre: hoc est, quod ostendere possumus. XII.

1. Quænam sint adeo fatalis securitatis principia; quod erit primæ partis argumentum.

2. Quænam sint remedia; quod in altera parte docendum erit. *Desumptum ex Dictionario Morali, Sermone primo de Conscientia.*

XIII. Adsunt conscientiæ quædam laxæ nimis, quæ plura sibi licere putant, quæ falso sibi persuadent contra Dei legem non esse; nec desunt conscientiæ nimis rigidæ, pavidæ ac religiosæ: ideoque

1. Nimium laxis metus est incutiendus, ac ostendendum in vita amatorum mundi plurima occurrere peccata, quæ illi ne norunt quidem, & quæ citra quamlibet religionem committunt.

2. Pavidis autem solatium prudenter afferendum est, ac adnitendum, ut illis tranquillitas redeat. *Ibidem Sermone secundo.*

XIV. De falsa conscientia id probari potest, quod jam dictum est, sed alia specie.

1. Causas, & principia illius esse periculosa, videlicet ignorantiam adfectatam, consuetudines, affectus.

2. Effectus noxios esse, & nos in mala gravissima inducere.

3. Exitum vero, finemque esse funestos.

XV. De eodem fallacis conscientiæ argumento.

1. Ostendenda sunt illius principia, & docendum quomodo efformetur.

2. Mox vera tradenda remedia. *Desumptum ex P. Giroust in Adventu sermone de conscientia*, ubi fallacis conscientiæ principia hæc assignat, cordis corruptionem, mentis cæcitatem, & Dei ipsius punitionem. Cor in peccato suo peccator tranquillitate perfruitur? quia mens illius occæcata est, & ita Deus illum punit.

XVI. De fallaci pace, & tranquillitate conscientiæ ostendi potest.

1. Fictam hanc pacem esse terribilem effectum iræ Dei, æternæ infelicitatis impiorum præsagium, ac periculosissimum statum, ad quem hac in vita redigi possint.

2. Facile esse, & commune fallacem sibi comparare conscientiam, ut ficta pace homines perfruantur. *Ex Auctore sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta. In Dom. serm. pro primæ Dom. post Pasch.*

XVII. De vera pace, & tranquillitate conscientiæ.

Punctum primum. Ostendi potest, hoc bonorum omnium, quæ in hac vita possidere possimus, pretiosissimum.

Punctum alterum. Bonum hoc adeo pretiosum facile amitti. Alterum quidem ostendet utilitates, quas ex hujus pacis possessione percipimus; alterum vero curam impendendam, ut illam tueamur. *Ibidem. Sermone pro feria tertia Paschæ.*

XVIII. De conscientiæ illusionibus.

1. Conscientia decipitur; non enim nosmet adeo noxios existimamus.

2. Soporatur.

3. Suffocatur, & prorsus extinguitur.

XIX. Tres præsertim sunt status conscientiæ, quæ duce indiget, ut ex sua emergat infelicitate.

Primus est conscientiæ malæ, perditæ, &, ut inquit Apostolus, cauteriatæ, cui mederi possunt iis stimuli, quibus synderesis adhuc illam identidem excitat.

Alter est conscientiæ erroneæ, quæ falsis dogmatibus imbuta est; hęc autem dirigenda est luminibus Evangelii, ac Verbi Domini.

Tertius denique est conscientiæ impeditæ, ac involutæ, quæ seipsam non novit, ac indiget luminibus rationis, ut sua interesse concipiat salutis suæ negotiis operam diligentem navare. *Ex Auctore Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta. Tomo 4. Dominic.*

XX. De funestis effectibus malę conscientiæ.

1. Hinc sequitur, ubi falsa conscientia sit, nullum esse malum, quod patrare non possit.

2. Malum audacter, & tranquille sine stimulis, scrupulisque committi.

3. Malum sine ulla reditus, ac pœnitentiæ spe perpetrari. *P. Bourdalove in veris sermonibus suis; Primo Adventu, Puncto secundo concionis de fallaci conscientia.*

XXI. Tria sunt fallacis conscientiæ principia.

1. Corruptio cordis.

2. Cæcitas mentis.

3. Dei in peccatorem animadversio.

XXII. Conscientia simul est & lumen, quod amori proprio non satis arridet, & objurgatio, quę cordis pacem perturbat, omnemquæ vitę suavitatem corrumpit. Nos autem quid facimus? Alii lumen extinguunt, alii censori suo os cladunt: duo status, alter altero funestior, uterque duplici propositione impugnandi.

Propositio prima. Nihil iniquius iis rationibus, quibus passim mortales utuntur ad conscientię lumina extinguenda.

Propositio altera. Nihil perniciosius, quam eo conscientiam suam deduxisse, ut inter flagitia tranquillitate fruatur.

PARAGRAPHUS II.

Fontes, Auctoresque, ubi supellex inveniri possit ad propositas Concionum structuras exornandas.

SAnctus Ambrosius *l. 7. Epistolarum Epist.* 44. ad *Constantinum* ostendit conscientiæ nostræ testimonio tantum innitendum esse, cum declinamus a malo, & bonum facimus seu clanculum, seu coram hominibus. Sancti Patres.

Idem libro primo de Officiis graphice describit conscientiam scelerum suorum recordatione turbatam, & agitatam.

Idem l. 2. de iisdem, loquitur de felicitate, qua bona conscientia perfruitur.

S. Hieronymus *Epist.* 49. *ad Innocentium* insigne adfert exemplum imperterritæ conscientiæ.

Idem *l.* 16. *in cap.* 57. *Isaiæ* hæc explicans verba, *Cor impii quasi mare fervens*, criminosæ conscientiæ tumultus describit.

S. Gregorius *l.* 1. *Moralium c.* 1. docet quomodo mundari conscientia possit.

Idem *l.* 12. *Moral. c.* 21. hæc Job verba interpretatus, *sonitus terroris semper in auribus illius* ostendit quanta quidem sit bonę conscientię lætitia, quanta vero perturbatio nefariæ.

S. Augustinus *in Ps.* 36. aliquot adfert exempla cruciatuum eorum, quibus mala torquet conscientia, & *in Ps.* 33. ostendit, quanta cum difficultate sese colligat ille, cujus conscientia nefaria est, ac perturbata.

Idem hoc ipsum ostendit *Ps.* 100. hæc explicans verba: *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.*

Idem, vel Auctor Sermonum ad Fratres in Eremo, de bonæ conscientię hilaritate loquitur.

Idem *in Ps.* 45. ostendit, nullum esse tormentum, quod cum prava conscientia comparari possit, & *in Ps.* 53. de conscientiæ integerrimæ, & ab omni scelere immunis felicitate late disserit.

S. Basilius *Hom.* 4. *de Grat. act.* loquitur de pace, & tranquillitate, qua vir bonus perfruitur propter conscientiæ suæ testimonium.

Origenes *Hom.* 13. *in Genes.* ostendit conscientiæ rectę pacem, atque tranquillitatem.

S. Joannes Chrysostomus *Hom.* 5. *in Epist. ad Timoth.* ostendit conscientiam judicem esse incorruptibilem.

Idem *Hom.* 25. *ad pop. Antioch.* ostendit nihil prosternere, vel mœrore afficere posse virum bonum, cui conscientia nullum scelus exprobrat.

Idem *Hom.* 1. *&* 4. *de Lazaro* malæ conscientiæ egregiam habet hypotiposim.

S. Bernardus librum edidit de conscientia, ubi plurima habet, atque præstantissima, præsertim vero in altera parte, ubi agit de rectæ conscientiæ bono, ac utilitate, ac de nefarię cruciatu; necnon adfert rationes, quibus illa quidem servari possit, hæc autem corrigi.

Idem *de interiori domo c.* 22. de bonæ conscientiæ lætitia verba facit.

Idem *l. de Consid. c.* 12. ostendit horrorem, quo opprimitur anima, ubi suam explorat conscientiam omni flagitiorum genere coinquinatam.

Idem in tractatu de præcepto, & dispensatione *c.* 14. docet, quid faciendum, ut conscientia munda, ac integra servetur.

S. Chrysostomus *Hom.* 2. *in Ps.* 50. ostendit non deesse peccatores, quorum conscientia æque ac justorum tranquilla est, sed illos tunc esse extrema cæcitate perculsos.

Gerson in tractatu de remediis contra pusillanimitatem, scite de variis conscientiæ statibus disputat. Ascetic. aliique.

Ludovicus Blosius hac de re præstantissimum edidit tractatum, cui titulus de consolatione pusillanimium.

S. Theresia in epistola quadam ad P. Alvarez, unum ex Directoribus suis, scripta pulcherrima ad hoc argumentum spectantia collegit.

P. Alphonsus Rodriguez tractatum edidit de scrupu-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

pulis, ubi plura sunt ad conscientiam spectantia.

P. Ludovicus Granatensis in Peccatorum duce c. 16. de bona conscientia verba facit, eumque recenset inter eas utilitates, quæ a virtutis exercitatione proveniunt.

P. Ludovicus a Ponte l. 1. Sermonis familiaris cum Deo.

Infiniti propemodum sunt id genus Ascetici Auctores, qui hoc argumentum pertractant, & quos referre nimis esset laboris. Theologi quoque, & Casuistæ pro modulo suo hac de re agunt.

Matthias Faber *Conc. 7. in Dom. secundam Adventus: & Conc. 6. in Dom. 4. post Epiph.*

Abbas de Breteville in libro, cui titulus *Essais de Sermons*, Sermone tertio pro feria quarta hebdomadæ sanctæ.

P. Giroust in Adventu suo, tertio prætextu, sermonem habet de fallaci pace conscientiæ.

P. Bourdalove in veris sermonibus recens editis. Sermone quarto Adventus primi.

Auctor Sermonum in omnia Ethicæ Christianæ argumenta, sermonem habet de fallaci conscientia, in Dominicali pro Dominica prima post Pascha.

Idem Sermone pro feria tertia Paschatis loquitur de vera pace cordis, & requie conscientiæ.

Idem Tomo quarto Domin. sermonem integrum habet de conscientiæ regimine.

Drexellius in David c. 2 & 26.

Ludovicus Granatensis in locis communibus.

Busæus *in Viridario. Tit. Conscientia bona.*

Labata. Summa Prædicantium.

Berchorius.

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

Timebis nocte & die; mane dices: quis mihi det vesperam? & vespere, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem qua terreberis. Deuteron. c. 28.

Dabo pavorem in cordibus eorum: terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium. Levit. c. 26.

Signatum est super nos lumen vultus tui. Ps. 4.

Die ac nocte gravata est super me manus tua; conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Ps. 31.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Ps. 50.

Dabit tibi Dominus cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mærore. Deuteron. 28.

Beatus vir qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis. Ps. 111.

Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Ps. 37.

Secura mens quasi juge convivium. Prov. 15.

Fugit impius nemine persequente; justus autem, quasi leo confidens, absque terrore erit. Prov. 28.

In timore Domini declinatur a malo. Prov. 16.

Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia. Sap. 17.

Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. Eccl. 13.

Non est oblectamentum super mentis gaudium. Eccl. 30.

In omni opere tuo, crede ex fide animæ tuæ, hoc est enim conservatio mandatorum. Eccl. 31.

Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Prov. 18.

Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis? Job 7.

Sonitus terroris semper in auribus illius; & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Job 15.

Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Jerem. 2.

Gentes ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis. Ad Roman. 2.

Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Ibidem.

Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. 2. ad Corinth. 1.

Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum. 1. ad Corinth. 4.

Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt. 1. ad Timoth. 1.

Habentes cauteriatam conscientiam. 1. ad Timoth. 4.

Vermis eorum non moritur. Marc. 9.

Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. 1. Joan. 3.

Exempla Veteris, novique Testamenti.

Exemplum primorum parentum in Paradiso terrestri.

Statim ac primi parentes nostri Dei præcepta transgressi sunt, pudor, & verecundia eorum conscientiam agitarunt, antequam etiam supremus judex illos damnasset, fugerunt, sese abdiderunt, pudit ipsos nuditatis suæ, arborumque foliis sese cooperuerunt. Qua in re Sancti Patres animadvertunt, illos fuisse perterritos non Dei adspectu, sed metu, ac pudore eo quod coram illo sontes apparere debebant; tunc enim conscientia suam ipsis infidelitatem cœpit exprobrare. Tunc oculos aperuere, atque intuiti sunt periculum, cui ipsos justa Creatoris ira objiciebat, cum innocentiæ suæ tempore nihil illis vel a Deo, vel a rebus creatis esset pertimescendum. Pudor ipse sese nudos videndi non tantam illis peperit confusionem, quantam scelus, quod non poterant neque seipsis, neque Deo abscondere, quamcumque excusationem adferrent. Illud autem in hac prima redargutione, qua conscientia hominem nocentem corripuit, animadvertendum est, quod si motus adeo violentos peperit in loco deliciarum, & propter unicum crimen, quid tandem futurum sit, cum conscientia gravissimis fœdata sceleribus neque sui ipsius, neque Dei effugere possit intuitum?

Exemplum Cain.

Verum profecto est, animam in peccato oblectari, sed justitia Dei, quæ non procul illam requirit, eamdem per ipsam peccantis conscientiam punit: tunc enim adspectus peccati illius, quod ipsi erat in deliciis, fit ejusdem pœna, & supplicium. Cain in mundo solus erat, vel saltem, qui tunc erant, consanguinitatis vinculis illi adhærebant; nulla adhuc lex erat, quæ interfectores aliquo supplicio damnaret; & quamvis lex lata fuisset, nondum institutum fuerat tribunal, ex quo sontes essent judicandi. Undenam igitur hæc querela: Quicumque me invenerit, occidet me? Metuit, jam sentit iram Dei magis humana terribilem; ipsum sua torquet conscientia, atque in fratribus tot illi inimicos ostendit, sanguinis legem nihilo magis, quam ipse cum Abel, servaturos. At non vult Deus, illum occidi, ut deplorabilis status illius exemplum sit posteritati; ut mala ipsius sint tamquam publica vox mortalibus omnibus, lex vivens, animata columna, ut S. Gregorius Nazianzenus loquitur, docens mortales omnes, ne, si miserrimi esse noluerint, suam lædant conscientiam.

Exemplum Balthasar.

Adhuc inter voluptates, & meretricias illecebras Balthasar versabatur, cum manus in pariete aulæ, ubi celeberrimum illud convivium fiebat, ignotos characteres descripsit. Expalluit tunc facies ejus, cogitationes turbatæ sunt, & genua trementia invicem collisa sunt. Putasne conscientiam illius tranquillam fuisse, cum corpus violenter adeo agitaretur? Immo motus erant conscientiæ, qui in corpore illius motus naturæ prorsus oppositos gignebant. Manus hæc illum commovit, eaque omnem scelerum ipsius horrorem, omnemque Dei in ipsum iram aperiente, nullam potuit requiem invenire. Ita Dei ira metuitur, & metus hic violenter agitat conscientiam, quæ se nocentem intelligit.

Exemplum fratrum Joseph.

Ad cujuscumque periculi, vel supplicii, quod divina infligat justitia, conspectum, conscientia jampridem sopita expergiscitur, revocatque memoriam sceleris illius, quod jam antiquatum videbatur, & de quo ne cogitabatur quidem, Fratres Joseph cum in arcto carcere versarentur, eo conjecti fratris sui jussu, qui in Ægypto dominabatur, tunc sese colligere cœperunt. & exclamare: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius ..... idcirco venit super nos ista tribulatio.* Fortasse non ante sceleris sui meminerant; atque Deum nequaquam illud intuitum fuisse sperabant; sed conscientia post diuturnum soporem oculos aperit, ac tandem suam videt calamitatem.

Exemplum Davidis.

David, quem pœnitentia Deo chariorem efficit, quam scelera in oculis ejusdem effecissent infensum, David crudele hoc testimonium conscientiæ experiebatur, cum oculis in terram demissis, madentibusque lacrymarum imbre genis, ajebat, Psalm. 37. *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar.* Nequicquam optimates ejus triumphos ipsius enarrabant; frustra consentiebant omnia, ut illum beatum efficerent; nihil enim ab oculis ipsius scelerum patratorum imaginem auferre poterat. Modo cruor adhuc fumans ex Uriæ vulneribus emanans, modo proditionis infamia, modo adulterii turpitudo ob oculos ipsius versabatur, ut illum excruciarent: *Peccatum meum contra me est semper*, suspirans exclamat, Psalm. 52. quo magis infelicia scelerum meorum vestigia delere conor, eo magis conscientia illa mihi in mentem revocat, neque ullam requiem invenio: *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*, Psalm. 37.

Antiochi exemplum.

Cum audit Antiochus Lysiæ exercitum profligatum fuisse, ore mœsto amicis ait; 1. Mach. 6. *Dixi in corde meo: in quantam tribulationem deveni: & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum, qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea: Reminiscor malorum quæ feci in Jerusalem*, & sine causa me voluisse omnes Judæam inhabitantes delere. Tot injustitiæ, & oppressiones, quæ jussu meo factæ sunt, tot innocentes bonis exuti, ac cæsi; tot sacrilegia a me in Jerosolymæ Templo patrata, totidem sunt testes, judices, carnifices, qui me sævissime laniant.

Exempla conscientiæ tranquillæ.

Talis erat Sancti Job quies, cum ajebat, se non paucis jam annis vixisse, quin ullius criminis conscientia redargueretur: Talis Apostoli, omnem gloriam suam in conscientiæ suæ testimonio constituentis: Talis pœnitentis David, cum certus veniæ quam peccato suo concesserat Deus, & satisfactionis, qua divinam justitiam leniverat, in lætitia cordis sui dicebat, Psalm. 16. *In justitia apparebo conspectui tuo.* Nonne deinde visi sunt Martyres ad supplicia tamquam ad triumphum properantes, atque inter sævissimos cruciatus præ lætitia exultantes &c.

Quid de se dicat S. Paulus.

Sancti Pauli conscientia nihil illi exprobrabat; attamen solatium, quo inde afficiebatur, satis non erat, ut confirmaretur contra memoriam malorum, quæ olim JESU CHRISTI Ecclesiæ persecutor attulerat. Inter ardua itinera, ac juges Apostolatus labores corpus suum castigabat, & in servitutem redigebat, ne alienæ saluti impendens operam, negligeret suam; unde liquet, conscientiam ipsius spei timorem admiscuisse, & illi solatium simul, & afflictionem attulisse. Et profecto animæ Deum amanti nihil acerbius est, quam nescire, utrum amore, an odio sit digna; ac facile intelligi potest, quo Dei amor perfectior est, eo incertitudinem hanc esse acerbiorem. In hoc tamen statu Deus justos omnes in terra sinit, ut illos in humilitate contineat.

APPLICATIONES.

Malæ conscientiæ dolor.

Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Psalm. 31. Nonne verum est, cum spina pedi, vel alteri cuipiam corporis parti hæret infixa, te nequaquam somnum capere posse, nisi prius evellatur? Ita S. Bernardus ait, patrandum a te facinus spina est vulnerans animam tuam, & nullam tibi requiem relinquens; *Tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum*, inquit S. Paulus Apostolus *ad Rom.* 2. Semper inquietus eris, semper conscientiæ stimulis agitaberis, donec avulsa fuerit hæc spina per veram pœnitentiam. Unum dumtaxat remedium illi pacem potest afferre, si in statum gratiæ revertatur. Conscientiæ quies tibi pretiosior tunc erit, quam omnes simul terræ divitiæ.

Fallax conscientiæ quies Dei supplicio.

Miscuit vobis Dominus spiritum soporis. Isaiæ c. 29. *Et dedit illis Dominus spiritum compunctionis.* Ad Rom. 11. Fallax conscientiæ tranquillitas a Deo pœna est permittente, ut peccator non amplius sentiat stimulos conscientiæ suæ, neque excitetur amplius aculeis, quibus antea pungebatur, ac prohibebant, ne in sceleribus requiem inveniret. Itaque in hoc statu manet tamquam defixus, & demersus, quin ne cogitatio quidem illi unquam subeat, vim faciendi, ut inde egrediatur: hæc enim est eorum Apostoli verborum *ad Rom.* 11. sententia, *dedit illis Dominus spiritum compunctionis*; non enim significat, Deum illis contritionis, & pœnitentiæ spiritum immisisse. E contra juxta S. Chrysostomi explicationem hac figurata loquendi ratione innuere vult, Deum cor eorum confodisse, ut pravis ipsorum habitibus illos configeret, quemadmodum accidit, ut plura simul nodo eodem connectantur, singula perforari; & S. Chrysostomus asserit Deum quodam veluti clavo peccatoris conscientiam cum peccato illius confixisse. *Misit spiritum transpunctionis, & transfixionis cum peccato.*

De bonæ conscientiæ tranquillitate.

Scrutare, si quid tuorum apud me inveneris. Genes. 32. Hæc sunt verba S. Patriarchæ Jacob, cum Dei jussu ex Labani soceri sui domo egressus est. Hic enim persecutus est illum, ratus aliquid sibi ablatum fuisse, sed Jacob, qui nihil nisi labore suo legitime parta secum abduxerat, ait illi: *Scrutare, si quid tuorum apud me inveneris.* Cum singula diligenter lustrasset Labanus, nihil invenit. S. Ambrosius animæ Christianæ hæc applicat verba, cui recta conscientia fidele hoc perhibet coram Deo testimonium, se integram vitæ, scelerisque puram semper fuisse. Cum prodibit ad tribunal Dei, eamque Dæmon accusabit, audacter respondere poterit: *Scrutare, si quid tuorum in me inveneris.* Nihil habeo, quod tuum sit: lustra, scrutare, quantumlibet, nihil tuæ superbiæ tuarumque fraudum in me repereris, tuta erit, nihil enim sibi a conscientia exprobrabitur.

Tibi dabo terram Chanaan. Psalm. 104. Scite animadvertit Richardus a Sancto Victore, Chananeos, & Israelitas deinceps terram promissam incoluisse, quæ vera est tranquillæ conscientiæ figura; Jerusalem quippe *visionem pacis* significat. Chananæi tunc erant mortalium omnium nequissimi; Israelitæ vero populus Dei, atque iis temporibus mortalium omnium optimi. Utrique tamen terram eamdem possederunt; quod nobis ostendit, duplex hominum genus habere posse conscientiæ tranquillitatem; optimos videlicet, ac pessimos: hi enim in tanta vivunt securitate, quanta si optimorum virtutes omnes haberent. Impii, statim ac in iniquitatis abyssum prolapsi sunt, omnia contemnunt, neque ultra justitiam Dei timent; justi vero ea charitate succensi, quæ foras mittit timorem, summa pace fruuntur.

Rectæ conscientiæ bona.

Liberat animas testis fidelis, Prov. 14. De bona conscientia proprie hæc sapientis verba dici possunt, ipsa enim vere fidelis est testis, qui non solum rationem habet eorum omnium, quæ facimus, dicimus, cogitamus; sed qui ea æqua, vel iniqua esse testatur, & intentiones omnes, cum rectæ sunt, justificat. Ad hæc *liberat animas* a morte æterna, a Divinæ justitiæ metu, ab injustis omnibus inimicorum criminibus, cum illi, quibus fidele hoc testimonium non perhibet, numquam divinæ justitiæ tela possunt evadere.

Vermis eorum non moritur. Marc. 9. Mala conscientia in Evangelio melius indigitari non potest, quam vermis nomine, atque similitudine. Tres præsertim afferri possunt rationes: prima est, quia quemadmodum vermis lignum rodit, fructusque depascitur, ubi natus est: similiter conscientia illius cor pungit, & rodit, qui peccatum admisit: Altera; quemadmodum vermis jugiter rodit subjectum, cui semel adhæserit: ita peccatum semel patratum indesinenter noxiam torquet conscientiam: Tertia denique, quemadmodum vermis in rebus dulcibus gignitur, & in amaris moritur: ita conscientiæ vermis, qui in peccati dulcedine nascitur, nonnisi per pœnitentiæ amaritudinem, peccatorumque dolorem emori potest.

Rea conscientia inter voluptates ipsas amaritudinem percipit.

In pace amaritudo mea amarissima. Isaiæ 38. Nullus peccator est, qui inter suarum voluptatum illecebras dicere nequeat hæc Prophetæ verba: *In pace amaritudo mea amarissima.* In sensuum meorum malacia, anima mea tempestatibus agitatur; in pace, quam omnes affectus mei percussere, cum objectis, quibus oblectantur, cor meum conturbatum est: corpus quidem voluptatibus innatat; anima vero doloribus dilaniatur.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, ac sententiæ Sanctorum Patrum hujus argumenti.

Humana judicia potest subterfugere mala agens, sed non judicium conscientiæ. Gregor. l. 27. Moral. c. 17.

Quid prodest si omnes laudent, & conscientia accuset? aut quid poterit obesse, si omnes derogant, & sola conscientia defendat? Idem super Ezech. Hom. l. 9.

Bonarum mentium est culpas agnoscere, ubi culpa non est. Idem, Epist. ad Augustinum, Anglorum Episcopum.

Bona conscientia nullius oculos fugit, Idem, Epist 47.

Fe-

Felix conſcientia, quæ afflictionis tempore bonorum operum recordatur. Hier. l. 11. comment.

Nullus poſt culpam impunitati locus eſt, cum ſit reatus ipſe ſupplicium, Idem Epiſt. ad Demetriadem.

Quæ pœna gravior quam interioris vulnus conſcientiæ? nonne hoc magis fugiendum quam mors, diſpendium, exilium, debilitas, dolor? Ambroſ. de Offic.

Tantus ſplendor honeſtatis eſt, ut vitam beatam efficiat tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ. Idem l. 2. offic.

Quod ſeverius judicium, quam domeſticum, quo unuſquiſque ſibi eſt reus, ſeque ipſe arguit? omnia adverſa habet, qui ſibi ipſe diſplicet, ipſe ſui accuſator, ipſe ſui teſtis; nec invenit quo fugiat, qui ipſe perurget & ſtimulat. Idem. lib. 3. de Offic.

Verius ac jucundius gaudebis de bona conſcientia inter moleſtias, quam de mala inter delicias. Auguſt. l. de catech. Rud.

Juſſiſti Domine, & ſic eſt, ut pœna ſibi ipſe ſit omnis inordinatus affectus. Idem l. 2. Confeſſ.

Quiſquis malus eſt, male ſecum eſt: torqueatur neceſſe eſt, ſibi tormentum eſt; ipſe eſt enim pœna ſua, quem torquet conſcientia ſua: fugit ab inimico, quo potuerit, a ſe quo fugiet? Idem in Pſ. 36.

Conſcientia mala bona ſperare non poteſt. Idem in Pſ. 31.

Conſcientiam malam laudantis præconium non ſanat, nec bonam vulnerat convicium. Idem contra Petil.

Quid dulcius bona conſcientia? quæ ſi non eſt, & mala eſt, pungit, & amara ſunt omnia. Idem Tract. ſup. cap. ult. Prov.

Quando Deus erit judex, alius teſtis, quam conſcientia tua, non erit. Idem in Pſ. 37.

Inter judicem juſtum, & conſcientiam tuam noli timere niſi cauſam tuam. Ib.

Quidquid vis, homo, potes fugere præter conſcientiam tuam; interius nibil potes habere quo fugias a conſcientia tua, ſi rodunt te peccata tua. Idem in Pſ. 30.

Judicis tribunal eſt in mente tua; ſedet tibi Deus adeſt accuſatrix conſcientia, tortor, timor. Idem in Pſ. 57.

Quiſquis non facit quod debet, ſine intervallo patitur quod debet: quoniam tanta eſt beatitudo juſtitiæ, ut nemo ab ea miſeria poſſit abſcedere. Idem l. 3. de lib. arb. c. 15.

Iræ divinæ inchoatio eſt, quod hic patitur peccator. Idem in Pſ. 6.

Poteſt obtenebrari conſcientia, quia non eſt Deus; extingui non poteſt, quia a Deo eſt. Tertull.

Omne malum aut timore aut pudore natura perfundit. Idem in Apol.

Nullus eſt, qui dum operatur malum, bonum adeſſe putat: ſed occaſiones fingit: cæterum ille, etſi verbis fortaſſis crimen diluat, conſcientiam tamen ipſe ſuam effugere nequaquam poterit. Chryſoſt. Hom. 5. in 2. Epiſt. ad Timoth.

Nemo prætexat quod ignorans virtutem negligat; ſufficientem enim magiſtrum habemus conſcientiam. Idem Hom. 54. in Gen.

Conſcientia peccati formidinis mater. Idem in Pſ. 50.

Quemadmodum ſeipſum nemo poteſt effugere, ita nec illam interioris ejus curiæ ſententiam. Idem ad Popul. Antioch.

Hoc tribunal non pecunia corrumpitur, non adulationibus acquieſcit, eo quod divinum eſt, & a Deo noſtris impoſitum cervicibus. Idem ib.

Peccator conſcientiam quaſi carnificem circumgeſtat, ſe laniantem, flagellantem perpetuo. Idem Serm. 1. de Lazaro.

Judicem in animo perpetuo vigilantem & attentum conſtituit Deus. Idem Chryſoſt. Serm. 4. de diverſis.

Conſcientia domeſticum & verum tribunal. Gregor. Naz.

Infernus quidam & carcer animæ rea conſcientia eſt. Bernard. Serm. 23. in Cantic.

O felix conſcientiæ puritas! o felix ſanctæ conſcientiæ jucunditas! Idem.

Sicut rivus, quocumque fluit, terram cavat, ita conſcientia mala rodere occulte mentem non ceſſat. Idem l. 4. de Confid.

Magnæ divitiæ bona conſcientia; & revera quid in rebus ditius vel dulcius? quid in terra quietius atque ſecurius? bona conſcientia damnum rerum non metuit, non verborum contumelias, non corporis cruciatus. Idem Epiſt. 373.

Bona conſcientia ſecura erit, cum corpus morietur: ſecura, cum anima coram Deo præſentabitur, ſecura, cum utrumque in die judicii ante tribunal terrificum juſti Judicis ſtatuetur. Idem l. de interiori domo c. 23.

Qui magis mortuus eſt eo, qui portat ignem in ſinu, peccatum in conſcientia, nec ſentit, nec excutit, nec expaveſcit? Idem de Confid.

Sufficit adverſum os loquentium iniqua opinio bonorum cum teſtimonio conſcientiæ. Idem ſuper Cantic.

Sicut probis probitas ipſa ſit præmium, ita improbis nequitia ipſa ſupplicium eſt. Boetius l. 4. de conſol. Philoſ.

Omnia fugere poterit homo præter cor ſuum: non enim poteſt a ſe quiſquam recedere: quocumque enim abierit, reatus ſui conſcientia illum non derelinquit. Iſidorus in Syn.

Conſcientia accuſat de præterito, remurmurat de præſenti, præcavet de futuro. S. Bonav. l. 2. Comp. Theol. c. 5.

Nulla pœna gravior pœna conſentiæ: vis numquam eſſe triſtis? bene vive; ſecura mens triſtitiam ſuſtinet: bona vita ſemper gaudium habet: conſcientia autem rei ſemper in pœna eſt. Iſid. l. 2. ſolit.

Liber ſignatus & clauſus, & in die judicii aperiendus. Hugo Card. l. 2. de anima.

Si gaudium eſt in mundo, hoc utique poſſidet puri cordis homo; & ſi alicubi tribulatio & anguſtia, hoc melius novit mala conſcientia. Lib. de Imit Chr. l. 2, c. 4.

Intolerabilis cruciatus. Hugo a. S. Vict. tract. de inter dom.

Plerique famam, conſcientiam autem pauci verentur. Seneca, l. de moribus.

Nullum conſcium peccatorum tuorum magis timueris, quam teipſum. Idem.

O te miſerum, ſi contemnis hunc teſtem! Idem.

Nullum theatrum virtuti conſcientia majus eſt. Cicero 2. Tuſcul.

PARAGRAPHUS V.

Quid ex Theologia deſumi poteſt ad hoc pertinens argumentum.

Definitur conſcientia.

NOn parum difficile reor eſſe accuratam, ac genuinam Conſcientiæ definitionem adferre; quin cum Syndereſi confundatur, quæ nomine tenus inter ſe profecto differre ſolum videntur. Eas tamen nequaquam confundit D. Thomas, ait enim 1. *qu.* 79. *art.* 12. Synderefim lumen eſſe naturale, quo ad malum quidem evitandum, bonum vero efficiendum impellimur; eamque non vult eſſe animæ facultatem, & qualis eſt intellectus, atque voluntas; ſed habitum, quo prima rerum a nobis faciendarum principia cognoſcimus. Addit etiam *ib. art.* 13. Conſcientiam proprie eſſe actum, & ſcientię noſtræ applicationem alicui peculiari objecto, per quam judicamus utrum bonum ſit, necne; utrum fugiendum, an inquirendum; nobiſque de præteritis vel bonum perhibet teſtimonium, vel ſtimulorum aculeis redarguit.

Quid ampliorem nobis conſcientiæ cognitionem poſſit conferre.

Theologorum vero plerique per hoc conſcientiæ nomen judicium intelligunt, quod noſtra mens fert, & quod recta ratio dictat de iis, quæ in illis occaſionibus, quæ ſeſe nobis offerunt, facienda, fugienda ve ſunt; quo judicio tamquam duce, ac norma debemus uti, ut hoc, vel illud amplectamur. Quidam paucioribus verbis ajunt, hunc eſſe actum intellectus, quo judicamus, quid faciendum ſit, quid non ita, quid etiam vitandum, quid ſecus, iis in occaſionibus, ubi aliquid operari tenemur. Verum quin torqueantur, juſtam Conſcientiæ definitionem ſcrutati Patres, atque Concionatores ad comparationes confugiunt, quę aliquam nobis illius, quod quærimus, ideam poſſunt adſtruere. Dicunt Conſcientiam librum eſſe, in quo inviſibili manu deſcribuntur peccata noſtra prout committuntur a nobis. Addunt domeſticum eſſe Deum, vel ſaltem dominum a Deo immediate pendentem; hanc infra Deum quidem eſſe, ſed ſupra homines; obtinere in cordibus noſtri locum Entis infiniti: nomine ipſius loqui; ejus jura tueri, & exequi judicia. Dicere mallem ſecundum Regii Prophetæ ſententiam, illam eſſe quamdam Legis æternæ participationem; hoc enim lumen, quod nobis intus verum, falſumque detegit, & quod, ut voluntati eam, quæ ipſi convenit, materiam ſuggerat, bonum etiam, & malum indigitat, eſt emanatio illius Legis æternæ, quam Deus in cordibus noſtris inuſſit: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui*. Pſ. 4.

Con-

Varii conſcientiæ effectus, vel officia.

Conſcientia judicat de actionibus omnibus, quæ factæ fuerunt, & ex hoc judicio animæ tranquillitas, ſtimulique naſcuntur, cum enim conſcientia hæc efficiat, ut illa ſuam agendi rationem perpendat, dijudicat utrum juſtæ, ac legitimæ ſint eædem actiones. Ex altera parte facit, ut norit illum, qui Dei legem violat, & pœnitentiam non agit, ob legis ejuſdem perfractionem aliquando damnatum, atque punitum iri. Illa cognoſcit de facto, & de jure; efficit, ut nocens ſentiat, a ſe divinam legem fuiſſe perfractam, & pœnitentiam ſuam infirmam eſſe, vel fortaſſe nondum incæptam. Tunc pronunciat, animam ſontem eſſe, & damnationi proximam.

Duo conſcientiæ genera.

Duplex conſcientiæ genus cum S. Bernardo diſtinguere poſſumus; bonam alteram, alteram malam. Bona, ait ille, iterum in ſpecies duas eſt dividenda, non ſecus ac mala: adeſt enim, Pater idem ſequitur, conſcientia bona turbata, & conſcientia bona tranquilla, non ſecus ac conſcientia mala altera inquieta eſt, & agitata; altera vero pacata, & obdurata. His alias etiam conſcientiæ diviſiones addere poſſumus. Adeſt enim conſcientia erronea, fallax, & decepta; alia anceps, quæ conſilium capere non poteſt, ubi agendum eſt; alia religioſa, quæ metuit, vel quæ ſibi perſuadet in iis, quæcumque facit, adeſſe malum: alia indurata, quam cauteriatam vocat Apoſtolus, quæ nullis amplius ſtimulis afficitur,

Nunquam licet contra conſcientiam agere.

Si Conciliis, Sanctis Patribus, omnibuſque Doctoribus fides habenda eſt, numquam licet agere contra internum propriæ conſcientiæ judicium, licet erroneum eſſet, vel anceps: *Non licet operari ex conſcientia vel errante, vel dubia*; Conc. Lateran. Can. 41. & paſſim uſuvenit, quod ex ſe peccatum non eſt, tale per accidens fiat, ubi tale exiſtimatur, & nihilo ſecius expletur.

Plures, variæque ſunt cauſæ erroris conſcientiæ. Præcipuæ ſunt: 1. ignorantia ſimplex, cum, quod in ſe malum eſt, recte factum ducimus, vel contra: 2. negligentia, cum laborem effugimus diſcendi, quid nobis faciendum, evitandumque: 3. ſuperbia, cum ſapientiorum, doctiorumque ſententiæ judicium noſtrum ſubjicere detrectamus: 4. inordinatus ſui ipſius amor; quapropter Seneca ait: *Perit omne judicium, ſi res tranſierit in affectum*.

Fallax, & mala conſcientia ex iiſdem principiis proficiſcuntur.

Fallax, & mala conſcientia ex iiſdem cauſis proficiſcuntur: propria ignorantur officia, eaque ignorari placet; hæc ignorantia eſt cum improbitate conjuncta: vel ea cognoſcere negligimus, ac ſtudium, & inclinationem noſtram ſequimur. Ignorantia peccatum abſcondit, conſuetudo illud probat, affectus juſtificat; & hæc omnia ſimul, ubi adſint, ſine ulla religione in maxima quælibet ſcelera labimur. Volumus, id juſtum eſſe, quod facimus; non ſolum ſtudia noſtra ſequimur; credere volumus licere nobis ea ſequi; mentem ab iis avertimus, quæ veritatem nobis aperire poſſent; iis vero advertimus, quæ illam poſſunt corrumpere. Tantum abeſt, ut cordatos, doctoſque viros conſulamus, quod a nobiſmet dumtaxat petimus conſilium, & quod cenſoris improbitate aliis minime parceremus, exequimur, nobis cæca indulgentia licere arbitramur.

Quamquam fallax, & erronea conſcientia vulgo ex judicii depravatione, & correptione oboriatur; habitus tamen illi plurimum confert, efficit enim, ut peccator in peccato ſopore capiatur, ac illud non novit. Initio quidem oſtendebat ratio, contractui huic fœnus adjacere, negotium illud vetitum eſſe, licentiam hanc non licere; illud citra culpam ſuſcipi minime poſſe. Primum quidem acriter exprobrabat conſcientia, at poſtquam peccatis aſſuevimus, ea non amplius peccata eſſe ducimus: immo illa excuſamus, defendimus. Peccator hic litteras non didicit, ut in iis, quæ ad affectum ſuum pertinent, agit Theologum, & contra eos diſputat, a quibus cum charitate de officiis ſuis admonetur.

Quid ſit conſcientiæ ſtimulus.

Conſcientiæ ſtimulus ſenſus eſt acer de peccato noſtro, & ultrici juſtitia Dei, cum totus criminis horror noſtris ſeſe oculis prodit; videmus, quam pœnam mereatur, cognoſcimus Deum omnipotentem, juſtum, ultorem, qui nos perſequitur, & concipimus, quouſque ſeveritas illius ſit proceſſura. Cum hæc omnia nobis ob oculos mentis verſentur, atque intrinſecus noſmet ſontes eſſe ſentiamus, metuimus, ne in hoc ſtatu nos opprimat mors. Hi ſtimuli non ſemper æque violenti ſunt, alioquin nimis turbarent animam, ideoque pro improborum converſione inutiles eſſent; at peccatum ſemper horribile apparet, & Dei juſtitia terribilis. Cor agitatum ſeipſum exprobrat, & accuſat in omnibus peccati ſui circumſtantiis, atque tunc timor ſuperat quidem, verum in anima aliquam ſpem miſericordiæ relinquit, qua fulcitur, et vetat, ne omnino deſperationi ſe tradat.

Animadvertite, Sanctus Auguſtinus ait, reprobationem non procul abeſſe a peccatoribus illis, qui nullis ſtimulis exagitantur. Cum peccatum aliquem in anima ſcrupulum, vel tumultum relinquit, inditio eſt, cor nondum eſſe induratum; ſed cum in profunda pace vivimus ſine mortis, æternæque damnationis, quæ imminet, metu, tunc peccator ſuis excæcatus affectibus in interitum ruit.

Conſcientiæ torpor ex Dei ſupplicio proficiſcitur.

Verum eſt, ac ſemper animadvertendum, Deum non quęrere explicite in hac inſenſibilitate conſcientiæ, atque fatali requie nos continere, neque per ſe conferre aliquid vel motu proprio, vel etiam prorſus ceſſando a quacumque actione, atque inſpiratione: verumtamen ſi agit, hęc levis eſt actio, quam nullus ſequitur effectus; ſi loquitur, exilis vox eſt, quæ ad imum uſque animæ non penetrat, illam excitatura. Gratia neque in mente, neque in corde ulterius facit vividas illas impreſſiones, quæ alterum perſuadeant, alterum moveant. Recedit Deus tamquam Medicus, qui ab ægro diſcedit poſtquam omnem in eo curando navavit operam, qui ne ultra illum inutiliter torqueat, fatali immerſum lethargo relinquit.

Cum altius originem repeto, invenio adfectatam hanc intrepiditatem, licet hoc diſſimuletur, proficiſci ex ſecreta voluntate in eo permanendi ſtatu, in quo ſumus, eadem inſiſtendi via, in iiſdem habitibus perſeverandi, & ut me verbo expediam, noſmet minime convertendi: ideoque procul a memoria ſemovendi objecta omnia, quę in animam tumultum aliquem immittere poſſent, claudendi oculos omnibus veritatibus fidei, numquam diſcendi, quid nobis faciendum ſit, ne illud facere teneamur, ac tandem noſmet in adfectata ignorantia confirmandi contra quoſcumque conſcientię tumultus.

Undenam falſa, & mala conſcientia oriatur.

Scelera noſtra, noſtrique in via ſalutis errores inde proficiſcuntur, quod præter Dei Legem altera etiam eſt regula, a qua actionum noſtrarum rectitudo pendet, & quam ſequi debemus; vel potius quod Dei Lex quæ generalis eſt omnium humanarum actionum norma, nobis ſingillatim applicari debet per regulam aliam adhuc propiorem, & magis immediatam, quæ eſt ipſa conſcientia.

Quid enim conſcientia eſt? Sanctus Thomas duplici verbo nos docet: eſt Divinę legis applicatio ſibi ab omnibus ſingillatim facta. Docet autem experientia, quemlibet hanc ſibi Dei Legem applicare ſecundum ſua lumina, ſecundum ſpiritus ſui characterem? immo etiam ſecundum ſecretos motus, præſentemque cordis ſui diſpoſitionem: Hinc accidit, ut hæc Divina lex perperam applicata, quin ſemper in praxi tuta pro nobis ſit regula, ſeu boni faciundi, ſeu mali evitandi, contra Dei ipſius intentionem nobis ſit regula fallax, qua abutimur, & cujus auctoritatem preteximus modo, ut malum admittamus, modo vero ut a virtutis perſequendæ obligationibus deflectamus.

In rerum ordine, qui Dei ordo eſt, deſideria ſecundum conſcientiam eſſe debent, non autem conſcientia regi debet ſecundum deſideria. Attamen S. Auguſtinus ait, hæc eſt illuſio, & iniquitas, cui niſi providemus, ſumus obnoxii. Quin deſideria noſtra regamus ex noſtris conſcientiis, ex deſideriis nobis conſcientias facimus; & quoniam deſideriis noſtris conſcientiæ innituntur, quid accidit? Quidquid volumus prout volumus, nobis bonum ſit, & videtur: *Quodcumque volumus, bonum eſt*.

Cur peccator ſit in ſuo peccato tranquillus.

Quæritur, cur accidat ſepe, ut peccator in ſuo peccato quieſcat? Facilis patet reſponſio: quod nempe cor illius corruptum eſt, ſpiritus ejus excæcatus, & Deus per hoc illum punit. Cor illius corruptum eſt, & in eo ſtatu nihil eorum ſentit, quæ ipſum turbare poſſent; ſpiritus excæcatus eſt, & in cæca præſumptione, quæ illum ſeducit, nihil eorum videt, quæ ſuum auferre poſſent errorem; denique illum punit Deus; & ſupplicium in eo poſitum eſt, quod ea denegat lumina, quę ſpiritum illuſtrare poſſent, eaſque gratias, quæ cor poſſent movere.

Nemo repente fit peſſimus, neque gradu uno de-

vitæ integritate in ſcelus, & flagitia prorumpit. Ita peccator, poſt Tertullianum Sanctus Bernardus ait, initio peccandi numquam tranquillus eſt; verum cum conſcientia adhuc delicata ſit, & ſenſus acres, peccatum ſtimulum ſuum non ſine dolore infigit. Timetur, deliberatur, reſiſtitur; & ipſa etiam natura, licet corrupta, in animum effundit vel rationabilem verecundiam, propter quam nos ſceleris pudet, vel metum ſalutarem, propter quem peccati effectus metuimus.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Aſceticis, Neotericiſque Concionatoribus loci hujus argumenti.

Conſcientiæ vox, & ſenſus Religionis.

NUlla vox elatior eſt, quam conſcientiæ: hæc eſt exprobratio æque inevitabilis, ac occulta; teſtis æque irreprehenſibilis, ac domeſticus. Natura alte adeo Dei cognitionem, & veritatem in anima noſtra inſculpſit, Salvianus ait, ut deleri minime poſſit, & nemo fere mortalium eſt, licet impius, ac rebellis, qui in aliquo inopinato periculo poſitus oculos, manuſque in Cœlum non tendat gratiam Entis omnipotentis impetraturus, qui cœlos elegit, ut ibi gloriæ ſuæ divitias oſtendat. *D'Abillon libro de Divinitate propugnata contra Atheos.*

Libenter cum Tertulliano quærerem, undenam ſit, quod peccatores, qui ſæpius in vita conſcientię ſtimulos pacem ſuam perturbantes ſuffocarunt, illos, quidquid conentur, in morte ſuffocare minime poſſint. Quot enim videmus, qui longo ſcelerum habitu, cum plurimorum annorum uſu occalluerunt, fallaci pace fruuntur, & ſine ulla inquietudine, atque tumultu tranſigunt dies; & qui tamen accedente morte contremiſcunt, expallent, atque terribilibus curis afflictantur? Doctor idem admirabilem adfert hujus rei cauſam: inde enim factum ait, quod anima, cum in peccatoris vita tenebris fuerit involuta, quas illius affectus, & improbitas eidem offuderat, *Tunc erumpit in apertum ad meram, & puram lucem.* Antea nihil videbat, quia nihil videre volebat, ac ſe affectuum ſuorum vile mancipium effecerat: verum cum de corpore diſceſſura eſt, tunc ſuam recipit libertatem *Joly 2. Tomo Propoſitionum.*

Conſcientia peccatorem inter voluptates turbat.

Quoties in peccato extimuiſtis, cum, hominum a vobis deceptorum ſuffragiis abſolutis, veſtra conſcientia ad eum Judicem appellavit, qui neque falli poteſt, neque corrumpi, neque evitari? Quo labore ſecretam hanc ſuffocatis vocem, voſmet in ipſis voluptatibus perturbantem, ad minimum quodlibet periculum excitantem metum, vobiſque pallorem, tremoremque afferentem, & quæ in anteceſſum exequi velle videtur ſententiam, quam in vos prolaturus eſt Deus? Cogitatio hæc, moriendum eſſe, quæ juſtorum ſolatium, & requies eſt, terror, ſuppliciumque improborum; niſi eſt naturalis lumine impreſſio, cur nam omnibus terrarum populis communis eſt? cur omnibus temporibus regnat? *Pater Cheminais Sermone de Judiciis Dei.*

Ex quo ſcelus patratur, conſcientia, quæ antea diſſuaſerat, illud aperte damnare incipit, & contra ſontis improbitatem invehere, ultionem ob ſibi vim illatam expoſcere, ac ſeipſam ulciſci. At ubi crimen fuerit abſolutum, tunc pejus eſt; cum enim voluptas deſierit, affectuſque laxatus fuerit, anima dolore corripitur, & conſcientiæ exprobrationibus dilaniatur. Affectus effecit, ut virus inconſiderate epotaremus; voluptas illud quodam dulcore temperavit, at ubi viſcera pervaſit, ibi acerrimos gignit cruciatus. Silentium vero conſcientiæ longe magis eſt metuendum. Poſtquam illa diu vel locuta eſt, vel etiam clamavit irrito labore, accidit nonnumquam, ut terribili quidem, verumtamen juſto judicio conſcientia in æternum conticeſcat, ac nos in lethali ſopore demerſos relinquat. Tunc enim Deus nobis ſuas gratias ſubtrahit, atque hoc in ſtatu omnia ſilent; nihil cor noſtrum movet, nulla vox illud excitat, nulli caſus terrorem incutere poſſunt; voces omnes obmuteſcunt, & quid inde expectandum? *P. de la Colombiere in Conſiderationibus.*

Conſcientia Dei vox.

Quid ſibi vult iſta conſcientia, quæ repente turbatur, & in queſtus, & redargutiones erumpit? Hæc profecto Dæmonis vox non eſt, quandoquidem nos ad bonum impellit; neque noſtra eſt; nobis etiam invitis loquitur. Reliquum igitur eſt hanc Dei vocem eſſe, ideoque quidquid illa dicit audiendum eſt, ſingula enim illius verba totidem ſunt leges, ſecundum quas erimus judicandi. *Idem Tom. 2. Sermonum.*

Si huic Syndereſi aures præbere voluerimus, clamat illa quidem *non licet*, ut olim Herodi Joannes. Sed plerique peccatorum, quantum in ipſis eſt, conantur extinguere lumen hoc naturale, ſuamque conſcientiam corrumpere; ſeipſos excæcant, & ob nimium lumen, ut ita dicam, hoc lumen amittunt. Quomodonam? Cum diu agere nequeant contra conſcientiam ſuam, aliam ſibi erroneam, atque fallacem efficiunt eos conſulendo auctores, & libros, qui ſuſpicione non carent, & rationes quærendo, quibus ſententiam ſuam, vel potius cordis ſui deſideria, vel actionem aliquam probent, quam recta ratio ſtatim improbat, atque damnat, præſertim vero cum de ſimonia, fœnore, impudicitia ſermo eſt. Non deſunt, qui ipſam Theologiam torquent, ut, quod cupiunt, inde exprimant; ut enim illic accedat auctoritas alicui ſceleri, quod patrare cupiunt, vel pravæ conſuetudini, quam ægerrime abjicerent, tot conſulunt Caſuiſtas, atque Theologos, donec tandem imperitum aliquem nanciſcantur, qui ipſorum faveat ſententiæ. Innocentem hominem quæſtioni ſubjice, primum quidem veritatem ore rotundo fatebitur; at iterum, ac tertio illum torque, doloris magnitudo, quidquid volueris, extorquebit. Ita quæſtioni ſubjice Theologiam integerrimam veritatis ſequeſtrem? ſtatim quidem verum dicet: hoc ſalva conſcientia non licet; hoc ſanæ Eccleſiæ doctrinæ ex diametro opponitur; hoc unanimi Doctorum ſententiæ adverſatur; ſed quæſtiones iterando, ac factum, vel jus modo in hanc, modo in illam partem flectendo, tandem Doctor aliquis invenietur, qui calculum addat, cui conſcientiam tuam conformabis. Sed recta conſcientia diverticula hæc, & has ambages non quęrit: *Revertimini ad cor.* Revertimini, peccatores ad conſcientiam veſtram, neque voſmet falli quærite, audite, quid illa dicat, ipſa enim optima, & tutiſſima regula eſt, quam ſequi poſſitis: ipſa adeo juſta eſt, ut in propria etiam cauſa ſeipſam condemnet: rationes omnes emendicatæ, vel tanto ſtudio conquiſitæ vos coram tribunali ipſius nequeunt juſtificare, & quacumque verſutia, ac dolo utamini, fieri nequit, ut ſcelus veſtrum ab illa probetur. *P. Antonius de S. Martino a Porta in ſecunda parte libri, cui titulus: la Conduite de la grace.*

Conſcientiam nobis, prout placuerit, effingimus.

Quot periculoſæ ambages, quot turpes verſutiæ ad legem Dei eludendam? Salutis ſyſtema nobiſmet ad libitum concinnamus, ea, quæ magis arrident, principia nobis proponimus, virtus omnis in placito noſtro conſtituitur, eumque Confeſſarium repellimus, qui, cum agere nequeat contra propriæ conſcientiæ lumina, nihil de importuna ſeveritate remittit; verbo, omnibus abrenunciamus, ne noſmetipſos abnegare cogamur. Si magnum ſcelus eſſe putamus fratris noſtri bona uſurpare, fere numquam nobis religioni vertimus illius exiſtimationem, vel aperta obtrectatione, vel meditato verborum circuitu laceſſere. *Sermo manuſcriptus.*

Verum eſt, Dei legem in ſe puram eſſe, ſinceram, & æternam: *Lex Domini immaculata.* Pſalm. 18. ſed hæc lex ab homine intellecta, ab homine explicata, ab homine adimpleta, lex eſt æque nutans, ęque diſſimulata, dicamne? ęque corrupta, & impura, ac hominis voluntas. Dei quidem lex eſt, non inficior; ſed alius hoc, alius alio modo illam inflectit, quo illius ſimplicitatem, ſinceritatem, atque integritatem corrumpit. Deus illum puram, atque immutabilem propoſuit; nos tamen per ſummum nefas eamdem invertimus, atque torquemus: atque, ut verbo me expediam, licet divina ſit, per depravatam hominis voluntatem ſit mutabilis, & humana. *Ex ſermone manuſcripto.*

Facile eſt falſam ſibi efformare conſcientiam.

Faciliimum eſt in mundo fallacem ſibi conſcientiam effingere: quid enim facilius, quam concupiſcentiæ noſtræ ſtudium ſequi? Cum mens noſtra ſublimia ſpectet, difficile eſt, ut illi cognitiones noſtræ ſeſe conforment. Inde ſuperbia, & ambitio, inde verſutiæ, aſſentationes, negotia, ut ad propoſitum nobis finem perveniamus: nihil inter vos communius, nihil tamen, quod negligentius attendatis. Dixi nihil in mundo facilius eſſe quam ſibi nefarias, malaſque conſcientias efficere; cur autem? quia nihil eſt facilius, quam injuſta, ac temeraria deſideria concipere, & inanes ambitioſaſque cogitationes fovere. Nonne inde proficiſcitur conſcientia hæc inordinata, cæca, & erronea? Inordinata quidem, noſtra enim deſideria ſecundum conſcientiam, non conſcientia ſecundum deſideria debet ordinari; nos vero oppoſitum facimus; deſideriis acti non aliam regulam patimur; & opus eſt, ut conſcientia voluntati ſeſe accommodet, & præpoſtera inverſione deſideria fiunt conſcientiæ regula, & quia deſideria circa ea, quæ nobis placent, verſantur, ideo quæ placent a conſcientia probantur. *Omne, quodcumque volumus, bonum eſt*, Sanctus Auguſtinus ait: fortaſſe quod, idem addit, nobis jucundum videtur, ideo juſtum eſſe opinamur. Undenam hoc? ex infelici imperio, quod deſideria in conſcientiam noſtram uſurpant, quæ de rebus poſtmodum judicat non ſecundum illud, quod ſunt, ſed quod nobis placent. *Ex Sermone, quod Patri Bourdaloue tribuitur.*

Quomodo falſa conſcientia fiat, & naturale lumen extinguatur.

Conſcientia non eſt chimæra, & malum, de quo loquor, confictum non eſt: æque homini naturale eſt conſcientiam habere, ac habere rationem. Conſcientia ex D. Joanne Damaſceno eſt *Lex mentis*, hoc eſt, ut Sanctus Auguſtinus inquit, lumen, quod nobis omnibus contulit Deus, ut bonum a malo ſecerneremus: *Lumen ad diſcretionem mali.* Regula eſt, Sanctus Thomas ait, qua in occaſionibus utimur, ut cognoſcamus, quid faciendum, fugiendumve ſit: *Regula agendorum, fugiendorumque.* Hinc, Fideles, ſequi mihi videtur, fieri nequaquam poſſe, ut lumen hoc extinguatur, vel hæc regula curvetur; ſi enim a Deo proficiſcitur, eſſentialiter recta eſt; & ſi naturalis eſt, a Deo proficiſcitur. Attamen nonniſi ſæpe contingit, ut ultro, & culpabili ratione rationem noſtram corrumpamus, ducem noſtrum fallamus, noſtrum lumen extinguamus; quomodonam? ſæpe, præſertim vero in iis, quæ a primis legis naturalis initiis orta ſunt, voluntas corrumpit judicium, & viciſſim ab eodem corrumpitur. Fit igitur quidam veluti circulus depravationis mentem inter, & cor. Principium, quod licet abſtractum ſit, vel ſaltem nobis theoretice tale videatur, practice tamen certum, & evidens eſt, per quod id efficitur, quod erroneam conſcientiam vocamus, hoc eſt fallax judicium circa ea, quæ ad morum praxim pertinent. *Deſumptum ex manuſcripto P. Franciſci Catron.*

Statim ac effectus aliquis, quicumque ille ſit, corde noſtro potitur, quantumvis inordinatus ſit, ei tamen ſatisfacere adnitimur: ſed tunc omnes ſpiritus noſtri tumultus, omnemque conſcientiæ poteſtatem, imperiumque experimur. Quid tunc faciendum? negligendine conſcientiæ ſtimuli? contra rationis lumina peccandum eſt? Hoc nimis eſſet difficile, ac nova ſemper prælia eſſent ſuſtinenda. Brevior eſt via, ducis ſui lumen corrumpere, & efficere, ut conſcientia affectus noſtri lingua loquatur. Ad id autem his ferme artibus utimur. Ignorabo, quid deceat, quid non in iis, quæ ad conſcientiam pertinent, & ignorantia mihi erit apud Deum excuſatio. Alii dicunt, in ipſa ratione mea, vel in facilis, commodique Confeſſarii deciſionibus inveniam, quid mentis meæ luminibus opponam; ut verbo me expediam; alii fallacem ſibi efficiunt conſcientiam extinguentes lumina ſua, alii vero his fallacia ſubſtituentes. Hoc autem illud eſt, quod Sanctus Thomas conſcientiam poſitive, & negative falſam appellat. *Idem.*

Ignorantia falſam conſcientiam efficiens ſæpe ex voluntaria ſpiritus noſtri diſtractione proficiſcitur.

Conſcientia, antequam in ſcelus labamur, fere ſemper in mentes noſtras lumen quoddam immittit, quod illius turpitudinem detegat: lumen infirmum, quod non aliud eſt, quam veluti majoris luminis crepuſculum. Nos autem quid facimus? palpebras aperimus, ut ſtatim claudamus. Teſtes voco eos omnes, quibus accidit, ut in gravia ea ſcelera labentur, quibus ſemper comes adhæret verecundia; ignorabantne ipſi abominationem, & turpitudinem? Tales fuere impudiciſſimi ſenes, qui olim ſtuprum Suſannæ inferre conati ſunt: *Everterunt ſenſum ſuum . . . . ut non viderent.* Daniel. 17. Per ætatem, rerumque experientiam ſatis cognoſcere poterant, quanta ſit adulterii in calumniam degenerantis infamia. Quot rationes illos deterrere debuiſſet, ſi animum illis voluiſſent appellere? Ætas ipſorum, ſenes erant; dignitas, erant Judices; ſtatus, captivi erant in Regno alieno; religio, erant Judæi inter idolorum cultores degentes, quibus ſcandalum afferebant: peccati locus, domus videlicet viri, cui dedecus inferre volebant; libidinis objectum, Suſanna erat mulier frugi, ac ſolitudinis amans, ideoque difficilior, quæ corrumperetur. Illi tamen omnibus his rationibus non afficiuntur, ab illis quippe ſuas removent cogitationes: *Everterunt ſenſum ſuum.* Rationes vero ſupernaturales nullam in ipſis efficiunt impreſſionem; cœli adſpectus illos moviſſet, & Legislatoris memoria effeciſſet, ut legis reminiſcerentur: *Declinaverunt oculos ſuos ne viderent cœlum.* Hoc ii omnes quotidie præſtant, qui affectata ſeſe tuentur ignorantia. Dubia oboriuntur, verum ea dilui negligimus: bonorum noſtrorum aſſem luſtrare nolumus, ne ea, quæ metuimus, reſtituere teneamur: affectionum quarumdam naturam ſcrutari reſpuimus, ne illas infringere teneamur. At certum eſt, ignorantiam hanc nequaquam excuſabilem fieri per ea, a quibus oritur. Per mentis diſſipationem, vel diſtractionem ignoras; at hujuſmodi ignorantia neceſſariane eſt, an invincibilis? nonne tuum erat, ſeriis conſiderationibus mentis tuę levitatem cohibere? *Idem.*

Modus autem, quo peccatores erroneam conſcientiam ſua probant ratione, injuſtus prorſus eſt, & nefarius. Ita Hæreſiarchæ omnes interierunt. Primum quidem dubitando fallacia dogmata proponebant, modo vero quærebant rationes, quibus probarent, quod mordicus aſſerebant. Falſa evidentia falſam peperit obſtinationem; denique ſe rationem habere ſæpius repetentes eo proceſſerunt, ut eam ſe habere ſibi perſuaſerint. Humana ratio, quid de te unquam ſit, ubi ſemel affectus dominatus fuerit tui! Synagoga congregata, videlicet ſapientiſſima illius populi capita, qui numquam luminibus, & mentis acie caruiſſe creditus fuit, cum de JESU CHRISTO ageretur, ita argumentabatur: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Joan. 11. Hic homo maxima operatur miracula; hoc inficiari non poſſumus: illum ergo debemus occidere. Proh ſuperi! quam cæca eſt hominum mens, ubi ſerviat affectibus! Quam injuſtum eſt, ſibi conſcientiam effingere, uti ratione libuerit! *Idem*,

Aliquando ex aliena auctoritate nobis falſam conſcientiam effingimus.

Neque putetis, me omnes conſiliis capiundis vias illic præcludere velle; hæc legitima ſunt, ac tuta generatim loquendo; alioqui quid eſſet Fideli in dubiis agendum, ſi rationi ſuæ nequaquam fidere debens de alienis etiam deciſionibus Confeſſarii videlicet, Paſtoris, animæque ſuæ Directoris diffidere teneretur? Hoc unum ajo, in hujuſmodi conſiliis bona fide opus eſſe. Ut illuminemur, non ut fallamur, non ut erroribus noſtris aliqua accedat auctoritas, ad oraculum confugiendum eſt. Emendicamus flagitiis noſtris auctoritatem ut ea ſine conſcientię tumultu patrare poſſimus; de uno ad alium abimus Confeſſarium, donec aliquem affectui noſtro ęquiorem nanciſcimur: ab hujus deciſionibus pendemus, &, quamvis aliter ſuadeat conſcientia, tamen falli gaudemus. *Idem.*

Conſcientiæ ſtimuli, quibus torquebatur David poſt peccatum.

Effecit Deus, ut David poſt peccatum ſuum experiretur, quidquid ſtimulorum, atque cruciatuum afferre poſſit conſcientia. Cordis ejus deſcriptio attentionem veſtram meretur: *Miſer factus ſum*, inquit ille, *tota die contriſtatus ingrediebar.* Pſalm. 37. Statim ac peccavi, ſum factus miſer. Nihil mihi proderat dignitatis, quam obtinebam, amplitudinem, & impunitatem, quam poſt patratum facinus ſperare poteram, animo reputare; nihil proderat ſolatium inter voluptatum copiam, & tranquillitatem inter aſſentantium aulicorum plauſus perquirere. *Miſer factus ſum*: geſtabam enim intra me inſeparabilem, atque incorruptibilem mei ſceleris teſtem. Inſeparabilem quidem, eum quippe quocumque trahebam ſuper ſolium, in concilium, in publicos cœtus, inter ipſa etiam ſolaria; *Peccatum meum contra me eſt ſemper*; Pſalm. 50. Indeſinenter Uriæ cruorem effuſum circumſpicio: uxor viri per ſummum nefas necati memoriam excitat; in cubili quoque me hæc atrox cura perſequitur; ſomnus, qui cæteris tranquillitatem, & pacem, mihi horrorem, tumultum, atque triſtitiam adfert: *Dormivi conturbatus.* Pſalm. 56. Incorruptibilem quoque in conſcientia mea teſtem invenio. Quid enim intentatum reliqui, ut illum ſeducerem, ut illius clamores compeſcerem? Peccati mei excuſationes commentus ſum: *Ad excuſandas excuſationes in peccatis*; Pſalm. 54. Affectus me excæcavit, ajebam;

præsens objectum me fefellit: Tu, Domine, inducias cordis mei tumultibus tribue: *Sed tu Domine usquequo?* Psalm. 6. Nequaquam, Auditores; nihil noxiæ conscientiæ terrores sedare potest: *Tota die contristatus ingrediebar*. Psalm. 37. Quo autem spectarunt hi stimuli? Ad Pœnitentiam, o Fideles: Deus convertere vult David, ideoque illi timorem injicit, eumque persequitur. O quam felices estis vos, quos adhuc sceleris pudet! Profecto religiosæ conscientiæ tranquillitas bonorum omnium est maximum: sed post irreprehensibilis conscientiæ pacem nullum tantum est bonum, quod noxiæ conscientiæ tumultum, & stimulos æquet. E contra vero conscientia in scelere tranquilla, character est, & prævium quodammodo indicium certæ, atque incivitabilis reprobationis, nisi Divina misericordia aliter velit, cujus quidem rei paucissima extant exempla. *Idem*.

Malæ conscientiæ tormentum.

Terror ille, quo impii nonnumquam corripiuntur, id probat, quod S. Chrysostomus asserit, illos videlicet in hoc ipso mundo puniri, antequam æternis torqueantur suppliciis, quos illis in altero justitia divina præparavit. Sic modum quæris; per seipsos, Doctor idem respondebit: hæc enim prima est Divinæ justitiæ sententia, quę voluit, ut peccatum pœna semper subsequeretur. In hoc autem mala consistit conscientia, quæ peccatoribus non solum testis adest, & accusator, verum etiam judex, & carnifex; testis est unus sexcentis prævalens, & tanto magis timendus, quod rejici non potest, quia semper ocularis: non refelli quia semper verax; non flecti, quia semper inexorabilis; non metu vinci, quia semper liber, & in anima dominans; non removeri, quia semper præsens, ac sonti comes individuus; non cogi denique, ut taceat, quia incessanter loquitur, & in corde, non in auribus clamat. Impii ab hoc interno judice fugam capessere nequeunt: eos enim semper, & ubique nanciscitur; eos in judicium rapit, & indesinenter coram tribunali suo jubet adstare: ibique eos accusat, judicat, & ne permittit quidem hiscere, ut causam dicant; illos sine provocationis spe damnat, & secretam hanc sententiam statim subsequuntur pœnæ, ac tormenta, quibus ab eodem tortore cruciatur. *Ex Moralibus Homiliis. Homil. pro prima Adventus Dominica*.

Profecto interiores hi stimuli, & secretus hic horror, quod peccatum in animo relinquit, terribile supplicium est, illudque admirabili ratione S. Augustinus *in Psal*. 45. describit. *Inter omnes tribulationes animæ humanæ nulla est major tribulatio, quam conscientia delictorum. Nam si ibi vulnus non sit, sanumque sit intus hominis, quod conscientia vocatur; ubicumque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi inveniet Deum. Si autem ibi requies non est propter abundantiam iniquitatis, quoniam & ibi Deus non est; quid facturus est homo? quo confugiet cum cœperit pati tribulationes? Fugiet ab agro ad civitatem, a publico ad domum, a domo in cubiculum, & sequitur tribulatio. A cubiculo jam quo fugiat non habet, nisi in interius cubile suum. Porro si ibi tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma sceleris, non illuc potest confugere: pellitur inde, & cum inde pellitur, a seipso pellitur. Et ecce hostem suum invenit, quo confugerat: seipsum quo fugiturus est? Quocumque fugerit se trahit post se; & quocumque talem traxerit se, cruciat se de se. Ipsæ sunt tribulationes, quæ inveniunt hominem nimis; acerbiores enim non sunt: tanto non sunt acerbiores, quanto non sunt interiores*. Ita impios horribilis peccatorum suorum imago per varios terrores circumagit. *Ex iisdem Hom. Moralibus*.

Contra propriam conscientiam agere scelus est, quod fere numquam gestitur.

Qui per ignorantiam peccant, impetum, vim, furoremque vehementis alicujus affectus, sese colligere aliquando possunt; sed qui conscientiæ suæ lumina contemnunt, & vel secretis de causis, vel ob humanas rationes bonæ conscientiæ sensus extinguunt, novamque sibi, & prorsus oppositam conscientiam effingunt, & eam, quam norunt, veritatem impugnant; per hæc scelerum genera passim omnem spem salutis amittunt; numquam fere resipiscunt, & in hac vita in desperationem corruunt, non semper quidem desperationi Judæ similem, quæ exterior fuit, ac manifesta, sed illi Sacerdotum, & Pharisæorum, quæ prorsus interior fuit, ac latens. *Ex iisdem Homiliis Hom. de Passione Domini*.

Sanctus Chrysostomus Synderesim, atque conscientiam æternam vocat accusatricem, quam Deus nobis individuam comitem addit, ut aperte, ac non dissimulate omnia scelera repræsentet; ut sine conniventia nos improbet, & sine indulgentia nos damnet; & hac de causa adhibet illa stimulos, curas, verecundiam, mœrorem, & pœnitentiam, qui totidem sunt ministri justissimę severitatis illius inexorabilis odii, quo Deus peccatum prosequitur. *Accusatricem perpetuam, quæ decipi, & decipere numquam possit. Maimbourg, Sermone pro feria tertia post tertiam Quad. Dom.*

Conscientia peccatorem mordentem lanians.

In calamitosi hujus temporis circumstantiis irritata conscientia omnes colligit sordes peccatoris, easque huic projicit in faciem. Ecce, inquit illa, opera tua, ac nefariæ vitæ tuæ fructus; ecce quid te subsequi debeat accedentem ad tribunal Dei. Vel ut ait Sanctus Gregorius, conscientia quamdam veluti aciem instruit peccatorum, ut moriturum arcta obsidione circumundique premat. Ita sane loquitur Propheta, Psalmo trigesimo nono: *Circumdederunt me malæ, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ*. Hęc illa est obsidio funesta per Jerosolymæ obsidionem repræsentata, quæ tempus visitationis suæ non cognoverat. *P. Texier Sermone pro feria quinta post secundam Quadragesimæ Dominicam*.

Nemo unus inficiari potest, conscientiæ pacem maximum esse bonorum omnium quæ in hac vita possidere possimus, & omnia sæculi gaudia non posse inestabilem hanc dulcedinem exæquare, quam secreto impertit Deus timentibus se. Ideo a Sapiente Prov. 15. *Secura mens juge convivium* vocatur, & Propheta peccatores omnes invitat, ut veniant, & videant, quam suavis est Dominus, & felici experientia cognoscant, quantopere innocuæ voluptates, quas Deus exercitationi virtutis immiscet, noxias superent voluptates, quibus impii se ingurgitant. Ethnici quoque veritatem hanc testati sunt, & quantum malæ conscientiæ supplicia exaggerarunt, tantum illius requiem, suavitatem, lætitiam, tranquillitatem extulerunt, quæ nulli obnoxia crimini supremum bonum in semet invenire videtur. *Essais de Sermons. Tomo secundo, Tertia post Pentecosten Dominica*.

Malæ conscientiæ testimonium evitari non potest.

Testes reo terrorem incutiunt, cum illos evitare, rejicere, & vel auro, vel promissionibus corrumpere nequit. Talis est conscientia contra peccatorem perhibens testimonium de sceleribus omnibus, quę operatus est. Illam fugere, recusare, delinire nullo modo potest, & ideo illius testimonium est formidabile. Nequicquam nocturnis tenebris flagitia vestra contegere adnitimini; nequicquam locos ab hominum consuetudine procul sepositos inquiritis, ut in omno criminum genus proruatis; nequicquam vestra dignitas, atque auctoritas illis os obstruunt, qui iniquitates vestras intuentur, & metum illis incutientes prohibetis, ne vestra flagitia in apricum proferant; quocumque eatis, & quocumque in statu sitis, semper vobiscum adest conscientia vestra, atque acerrimis exprobrationibus efficit, ut pudore, & confusione suffundamini. *Ponamus*, inquit S. Chrysostomus, *nulli notum esse flagitium alicujus, præterquam ipsi uni: quomodo feret conscientiam redarguentem, acerbam, & amarulentam accusatricem secum ferens?* Nullus peccatori acerbior est, oculus quam suus: neque intuitus magis gravis, simulque magis inevitabilis, quam propriæ conscientiæ, S. Bernardus addit. *Ibidem pro feria 4. Majoris hebdomadę*.

Vobis non erit integrum, o peccatores, conscientiæ vestrę testimonium rejicere; hic testis est, qui omnia vidit, & omnibus scelerum vestrorum circumstantiis adfuit: nullo modo vobis erit facultas testem hunc corrumpendi, hac de causa, S. Chrysostomus inquit, quod testis hic immediate a Deo institutus est, ideo nullam habet peccantis rationem. Non thronos, neque Principum diademata reveretur; nemini parcit; exprobrat, accusat, condemnat eodem tempore, quo mundus plaudit, atque commendat. Esto quidem nihil vobis extrinsecus metuendum sit, nullus Judex vos persequatur; testes omnes auro, & auctoritate corrupti a vobis sint; hoc nondum satis est, ut pacatam vitam ducatis. Heu! intra vosmet geritis testem vos accusantem, & longe magis quam testes omnes simul vos confundentem. *Idem*.

Conscientia futurorum metu peccatorem torquet.

Haud difficile est cognoscere, conscientiam peccatoris torqueri non solum pro præterito, atque præsenti, verum etiam pro futuro, efficiendo, ut in antecessum omnia justa patiantur supplicia, quorum timorem ipsis injicit. Hoc jam testatum reliquit Sanctus Job, ubi ait, peccatorem existimare, se

se circumundique gladios suo jugulo necem intentantes, & ea, quæ sibi manent supplicia, intueri: *Circumspectans undique gladium*. Job 15. Fingite vobis videre sontem aliquem, cui mortis sententia recitatur: miser hic jam suo torquetur supplicio, quilibet illi carnifex suus videtur, & pro una vera morte fexcentas fert in imaginatione sua, quæ nequaquam sunt minus crudeles. O miseram peccatoris, quem propria conscientia damnat, imaginem! modo se videt in Dei judicio accusatum, & ab inexorabili Judice æternis suppliciis addictum: modo se præcipitem in infernas abyssus datum sentit; modo ad infelicissimæ æternitatis cogitationem comæ capitis rigent: denique damnatur, antequam damnetur, vel vitam trahit damnatis ipsis nihilo beatiorem. *Idem*.

Peccator, S. Bernardus ait, numquam tranquilius est initio flagitiorum suorum; cum teneram adhuc, & mollem habet conscientiam, peccatum nonnisi cum dolore suum infert aculeum. Illa timet, resistit, trepidat, & magnis tumultibus agitatur. Gravis sarcina peccatum est; sarcina, quæ primum quidem non ferenda videtur, quæ ex non ferenda fit onerosa, ex onerosa levis, ex levi commoda, & quæ cum commoda, & facilis est, tantum abest, ut dolorem ferat, uti affolet, quod immo in anima funestam pacem relinquit. *Ex Dictionario Morali, Sermone primo de Conscientia*.

Ratio obtinendi tranquillitatem conscientiæ.

Inter varia remedia, quæ nobis relinquit Deus, ad morbum adeo periculosum, qualis est peccatrix, & tranquilla conscientia, curandum, primum, atque potissimum est vivida, & jugis idea terribilium Dei judiciorum; quod melius explicari nequit, quam præstantissima S. Augustini doctrina animadvertentis hoc interesse discrimen inter eum timorem quo Deum, & illum quo homines veremur; hunc nempe ex animæ infirmitate proficisci, illum vero ex conscientia vel jam bona, vel quæ proxime futura bona est. Generosus ille appellatur, qui neminem metuit; sed furor est Deum non timere: inde enim initium ducendum est, ut illum metuentes audiamus, audientes amemus, amantes in eum statum adducamur, ubi ultra nobis metuendus non sit: non per superbam duritiem, sed per assiduam nobismetipsis attentionem, jugemque vigilantiam in mandatis illius adimplendis. *Idem*.

Fallax conscientiæ tranquillitas, via lata, ac patens, quot perdis Fideles! Aliquid sibi interdicunt, in aliis vero, quæ sibi licere volunt, sunt indulgentiores; ab iis abstinent vitiis, quibus proclives non sunt, ac iis sese ingurgitant, qui sensus, & studia cordis alliciunt. Attamen Dei lex una est, & individua; idem spiritus eam dictavit, manus eadem illam tulit, eadem merces, eademque supplicia pro aliorum quidem solatio, aliorum vero damnatione proponuntur. Falleris ergo, fi adeo falsis insistens principiis credis Domini via ambulare, & conscientiæ tibi pacem comparare, non secus ac illi, qui adfectata pietate levia quædam sectantur exercitia, cum interim sine ullo metu majora præcepta perfringant. *Idem Sermone secundo*.

De scrupulis conscientiæ.

Cum Dæmon aliquem in peccatum pertrahere desperat, seu fallaci voluptatum, quas illi proponit, illecebra, seu inani honorum, bonorumque, quæ illi pollicetur, fulgore, non ideo cessat: tormenta tantum immutat suppetias ex specie quadam religiosæ conscientiæ petens, cujus favore ob oculos nostros minimas quasvis imperfectiones exaggerat, easque tamquam gravissima peccata demonstrat, nobis objicians in via lapides offensionis, in quos impingamus, & licita nobis exhibens tamquam nefaria, ac tandem nos in fatalem hanc redigens necessitatem, ut vel nihil agamus, vel mala tantum. Cum institutus est, ideo nullam habet peccantis rationem. Non thronos, neque Principum diademata reveretur; nemini parcit; exprobrat, accusat, condemnat eodem tempore, quo mundus plaudit, atque commendat. Esto quidem nihil vobis extrinsecus metuendum sit, nullus Judex vos persequatur; testes omnes auro, & auctoritate corrupti a vobis sint; hoc nondum satis est, ut pacatam vitam ducatis. Heu! intra vosmet geritis testem vos accusantem, & longe magis quam testes omnes simul vos confundentem. *Idem*.

Quomodo conscientiæ vocem suffocare adnitatur peccator.

In rebus dubiis non semper conscientiam nostram consulimus; hic incommodus esset Propheta; vox illius, ut olim S. Joannis Baptistæ, incessanter clamaret: *Non licet*. O homo negotiis intentus, te ipsum damnas tuis injustitiis; quod facis, *non licet*. Vana Mulier, hæ consuetudines tuę malæ sunt; frustra te nihil agere mali profiteris: conscientia tua clamat, *non licet*. Verum huic fatale temperamentum invenitur. Homo illius lucri cupidus nihil prætermittit, ut conscientiæ silentium indicat, atque ut sine religione ulla seipsum decipiat, alios querit, a quibus decipiatur, confessarios nempe, vel imperitos, vel infirmos, vel quæstus avidos, qui dicunt, non opus esse, ut restitutionibus ad pauperiem redigatur; & satis esse si filiis, aut hæredibus hoc onus relinquat post mortem suam male parta restituendi. Illa vero mulier sexcentos quærit prætextus, ut pravam vivendi rationem suam probet: se nihil mali facere profitetur; vitę potius, quam honoris detrimentum esse passurum hominem illum, cujus consuetudine gaudet, intra duos, vel ad summum tres menses abiturum. Ita conscientiæ suæ testimonium corrumpere satagit, eique frænum injicere. Sed hoc fieri nequaquam potest: hæc enim conscientia Dei vox est, & ille majorem huic voci vim tribuet, ut exaudiatur. *Ibidem in Considerationibus*.

Quinam testis, carnifex, judex est mala conscientia? Testis est, quem nemo rejicere, evitare, corrumpere potest. Evitari non potest, quippe interior est, nos quocumque persequitur, in urbes, in agros, noctu, interdiu, in saltus, & nemora, in compita, & plateas. Rejici non potest; omnia scit, omnia videt, & ex omnibus oculis, qui in peccatorem defixi sunt, nullus majus illi incommodum affert, quam suum, suæque conscientiæ testimonium. Denique testis hic corrumpi non potest; alii quidem humano ritu loquuntur; hic vero Dei mandato loquitur; alii miseratione ducti solatium aliquod sonibus afferre possunt: hic semper sincerus, & incorruptus eos inter ipsas suavissimas voluptates perturbat. *Idem*.

Causæ tumultus, & agitationis malæ conscientiæ.

Quinam est malæ conscientiæ tumultus, ubi nos alicui sceleri obnoxios sentimus? Extra nos nihil, nisi calamitates impendent; intra nos nihil nisi curæ stimulique versantur; supra nos cœlum est, quod tamquam hæreditatem respicimus, a qua prohiberi metemur; infra nos infernus est, quo parum abest, ut præcipites demur; circa nos, ac prope latus nostrum mors est noxiæ vitæ stamen obtruncatura. Post hęc qua voluptate frui possumus, quam requiem percipere? Sin autem agitatæ tot objectis conscientiæ stimuli nobis ad salutem non profunt, certissimum indicium est, nos Pharaone ipso duriores esse, & ferme actum esse de nostra salute. *Idem*.

Videte, S. Augustinus ait, quomodo mors, & reprobatio prope sequatur eos peccatores, quos conscientiæ stimuli non torquent. Cum peccatum aliquem in anima scrupulum, tumultumque relinquit, indicio est, nondum induratam esse conscientiam; sed cum profunda pace gaudemus, quin impendentem nobis mortem, damnationemque timeamus, tunc peccator affectibus suis tamquam curru trahitur, & magno cum impetu ruit in infernum. Etenim undenam ista fatalis tranquillitas oritur? inde sane, quod Dæmon eam tamquam propugnaculum, quo sese recepit, tuetur. Cum fortis armatus custodit atrium suum (hæc est Evangelii parabola) in pace sunt ea, quæ possidet: tunc peccator intra Dæmonis cohortem continetur; tunc fortis armatus illum sine oppositione, sine certamine, sine timore, sine conscientiæ stimulis possidet. Cavet hic, ne quid illi negotium facessat, eumque perturbet: *Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia dicentes, Pax; & non erat Pax*: Jer. 6. Medetur vulneribus animæ lethali ictu sauciatæ; & cum interim mortalia vulnera exasperantur, magisque computrescunt, pacifica tantum illi verba pronunciat. *Idem*.

Falsa conscientia plerumque ex affectata ignorantia proficiscitur.

Hic eorum status est, qui in crassa, & voluntaria officiorum suorum ignorantia versantur. Vestrum peccatum est, o viri dignitate præstantes, cum, ut fallacem vobismet comparetis intrepiditatem, quid facere teneamini, nosse non vultis. Vestrum peccatum est, o viri divitiis affluentes, cum injustitiæ vestræ fructu perfruituri intelligere negligitis eam, quæ vobis instat, necessitatem restituendi bona, quæ vestra non sunt, & pauperibus erogandi ea, quæ licet vestra sint, usui vestro superfluunt.

Ve-